

Nr 26

**Försvarsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1973:135
angående vissa organisationsfrågor rörande armén jämte motioner.**

I propositionen 1973:135 har Kungl. Maj:t (försvarsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de organisationsändringar rörande armén som departementschefen har förordat.

Förutom Kungl. Maj:ts förslag behandlas i betänkandet förslag i motionerna 1973:417 och 1973:1120, väckta under den allmänna motionstiden, samt förslag i motionerna 1973:2014, 1973:2037-2038, 1973:2074-2075 och 1973:2078-2080, väckta med anledning av propositionen.

Under behandlingen av detta ärende har – såvitt gäller Upplands signalregemente (S 1) i Uppsala och Göta livgarde (P 1) i Enköping – till utskottet överlämnats framställningar från kommunstyrelsen i Uppsala, kommunfullmäktige i Enköping, personalorganisationerna vid P 1, P 1:s kamratförening samt från värnpliktiga vid S 1 och P 1. Utskottet har också fått mottaga protestlistor mot den föreslagna nedläggningen av P 1 och namnlistor med opinionsyttringar från de värnpliktiga vid S 1. Fem samebyar har i en gemensam skrivelse hävdat samernas intressen i Arvidsjaurområdet.

Utskottet har företagit ett studiebesök i Arvidsjaur.

Ändringar av fredsorganisationen för vissa arméförband**Propositionen**

Försvarets fredsorganisationsutredning lämnade i december 1972 ett delbetänkande (Ds Fö 1972:4) med förslag till omfattande ändringar av arméns fredsorganisation. Förslaget berör en rad förband och skolor inom armén, bl. a. i Göteborg, Malmö, Uppsala, Skövde, Halmstad, Hässleholm och Enköping. I propositionen föreslås att Göta livgarde (P 1) i Enköping läggs ner och att Södermanlands regemente (P 10) i Strängnäs utgår ur pansartruppernas organisation. Vid P 10 föreslås pansarutbildningen bli ersatt med infanteriutbildning. Huvuddelen av den verksamhet som f. n. bedrivs vid Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48) i Uppsala föreslås bli flyttad till P 1:s etablissement. Slutligen föreslås att arméns kompaniofficersskola (AKS) i Uppsala omlokaliseras till Skövde, att pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS), som nu är knuten till P 1 i Enköping, anknyts till Södra Skånska regementet (P 7) och att luftvärnsskjutskolan (LvSS) omlokaliseras från Solna till Norrtälje.

Beträffande vissa av utredningens förslag som inte tas upp till behandling i propositionen anmäls att ytterligare överväganden måste ske.

I mitten av 1940-talet förlades P 1 till nybyggda lokaler i Enköping, dit även PKAS lokaliserades. En ny kasern för skolan byggdes i mitten av 1960-talet. Grundutbildningskontingenten vid regementet omfattar omkring 650 värnpliktiga per år. Antalet anställda vid P 1 med PKAS var i september 1972 sammanlagt 335, varav knappt hälften civila och återstoden militära och civilmilitära tjänstemän. Av dessa tjänstgjorde 19 militära, en civilmilitär och en civil tjänsteman vid PKAS.

Vid P 10 i Strängnäs grundutbildas årligen ca 750 värnpliktiga. Antalet anställda var i september 1972 sammanlagt 390, varav 190 militära och civilmilitära tjänstemän, medan antalet civila vid förbandet uppgick till 200.

S 1 med därtill knutna skolor flyttade i slutet av 1950-talet in i f. d. Upplands regementes (I 8) kaserner i Uppsala. Huvuddelen av dessa byggnader uppfördes åren 1911–1916. Inom det område som disponeras av S 1 har inga nya byggnader tillkommit sedan år 1945. Grundutbildningskontingenten vid S 1 omfattar årligen omkring 750 värnpliktiga. Antalet anställda vid förbandet utgjorde i september 1972 ca 180 militära, ca 50 civilmilitära och ca 200 civila tjänstemän.

Vid AKS utbildas fast anställda plutonsofficerare till kompaniofficerare. Skolan är sedan år 1928 förlagd till f. d. Upplands artilleriregementes kaserner i Uppsala. Kasernerna byggdes år 1901. Personalen vid skolan består av omkring 60 anställda, varav hälften är militära och hälften civila tjänstemän.

Försvarets gymnasieskola (FGS) — tidigare försvarets läroverk — tillkom efter 1942 års försvarsbeslut för utbildning i allmänna ämnen av blivande kompani- och regementsofficerare. Skolan har vissa funktioner gemensamma med AKS.

Kavalleriets kadett- och aspirantskola (KavKAS) är f. n. lokaliserad till Umeå. Den är administrativt knuten till K 4 och I 20. Antalet militära lärare är under vinterhalvåret sju och under sommarmånaderna 17.

Fredso rg a n i s a t i o n s u t r e d n i n g e n redovisar vissa faktorer som utredningen har ansett sig böra ta hänsyn till. Dessa är samhällsekonomin inkl. anslagen till försvaret, operativa faktorer, sambandet krigsorganisation—fredsorganisation, personalfrågor, gjorda investeringar i mark och byggnader, avvägningen militärt—civilt och värnpliktssociala problem.

Utredningen redogör också för de ekonomiska kalkyler som den har utgått från i sina överväganden. Utredningen framhåller därvid att den har strävat efter att på ett rättvisande men ändå överslagsmässigt sätt jämföra olika lösningar i fråga om investeringskostnader och årliga driftkostnader. Utredningen har vid sina beräkningar utgått från en prognosperiod om 20 år. För att få jämförbara belopp har utredningen i

sina kalkyler räknat fram investerings- och andra engångskostnader samt driftkostnader till ett nuvärde.

Utredningen har i sitt arbete byggt på visst underlag som den inhämtat från chefen för armén och fortifikationsförvaltningen. Utredningen har också fortlöpande hållit sig orienterad om chefens för armén utredning om arméns utbildningsorganisation på sikt.

Utredningen har utgått från att pansartruppernas krigs- och fredsoorganisation kommer att minska. Den har därvid kommit fram till att en rationell utbildningsorganisation inom pansartrupperna kräver att minst tre pansarregementen utgår eller ges annan utbildningsinriktning. Utredningen framhåller i detta sammanhang som sin uppfattning att pansarutbildningen vid P 1 och P 10 efter hand bör upphöra.

Utredningen kommer i sina överväganden också in på frågor som berör Skaraborgs regemente (P 4) i Skövde och den därtill knutna pansartruppskolan (PS). Den finner därvid att P 4 med hänsyn till bl. a. beredskapen och utbildningens krav även i framtiden bör finnas kvar i Skövde.

På grund av sitt förslag om att pansarutbildningen vid P 1 skall upphöra tar utredningen också upp frågan om PKAS:s lokalisering i framtiden. Den finner därvid att PKAS och PS helst bör vara lokaliserade i anslutning till samma förband. Utredningen konstaterar emellertid att om båda skolorna lokaliseras till Skövde, där PS nu är förlagd, måste bl. a. vissa fältövningar och truppföringsövningar genomföras i Skåne. Skulle skolorna förläggas till Skåne måste å andra sidan vissa övningar bedrivas i terräng långt från en sådan skolenhet. Att lokalisera skolorna till samma plats kan också enligt utredningen medföra stor belastning på övningstruppen m. m.

Utredningen kommer för sin del fram till att det är fördelaktigare att ha en pansartruppskola i Skövde (PS) och en i Skåne (PKAS) än att samordna dem i ett av dessa områden. Därigenom tas också handlingsfriheten för framtiden till vara.

I sina överväganden om Uppsala konstaterar utredningen att en utbyggnad av akademiska sjukhuset på AKS:s område är ofrånkomlig. Utredningen finner vidare att en rationell samhällsutveckling innebär att så stora delar av S 1:s mark behöver disponeras för andra ändamål att S 1 med anslutna skolor måste flyttas.

Med utgångspunkt i nuvarande organisation och befälsordning har utredningen noggrant studerat AKS:s framtida lokalisering. Den har därvid funnit att Örebro, Karlstad, Linköping och Skövde har goda förutsättningar för att ta emot denna skola. Utredningen har också övervägt ett alternativ som innebär att AKS samlokaliseras med andra skolor, varvid möjligheterna att förlägga AKS tillsammans med andra skolor till Skövde har granskats. Utredningen förordar också detta lokaliseringsalternativ.

Beträffande FGS konstaterar utredningen att utbyggnaden av akademiska sjukhuset inte direkt berör gymnasieskolans mark men att skolans verksamhet påverkas av de åtgärder som vidtas rörande AKS. Utredningen vill dock inte förorda att beslut nu fattas om att flytta FGS från Uppsala.

Utredningen har undersökt vilka investeringar och större iståndsättningar som behöver göras vid S 1. Utredningen har därvid funnit att investeringsbehovet under 20 år uppgår till ca 95 milj. kr. i faktiskt värde vilket motsvarar 55 milj. kr. i nuvärde. Enligt utredningen är det inte försvarligt att genomföra så omfattande upprustningsåtgärder för att behålla S 1 med anslutna skolor i Uppsala under en kortare tid. Utredningen har också kommit till den uppfattningen att det skulle vara till fördel för samhällsplaneringen i Uppsalaregionen om osäkerheten i fråga om tidpunkten för S 1:s omlokalisering undanröjdes. Utredningen anser därför att det så snart som möjligt bör beslutas att S 1 med anslutna skolor flyttas från nuvarande etablissement i Uppsala. Därigenom kan bl. a. de stora investeringarna undvikas. Tidpunkten för flyttningen bör enligt utredningen anpassas till de förändringar av fredsorganisationen som kan aktualiseras av andra skäl.

Utredningen erinrar om att den har föreslagit att utbildningen av pansarförband vid P 1 upphör och att PKAS i samband därmed omlokaliseras. Enligt utredningens uppfattning bör S 1 med tillhörande skolor omlokaliseras till P 1:s etablissement i Enköping. Utbildningsbetingelserna för S 1 anses bli mycket goda i Enköping. Den nuvarande grundutbildningskontingenten vid P 1 måste vid en sådan lösning i stället utbildas vid andra förband.

Utredningen räknar med att driftkostnaderna minskar med 10 milj. kr. per år och att de totala faktiska kostnaderna blir 225 milj. kr. (i nuvärde 70 milj. kr.) lägre än om denna organisationsändring inte genomförs.

Utredningen föreslår slutligen att en rörlig kredit anlitas för de investeringar som behövs. Det är dock enligt utredningens mening inte möjligt att nu uppskatta den rörliga kreditens storlek.

Remissinstanserna har i huvudsak inga erinringar mot de allmänna faktorer som utredningen har haft som utgångspunkt för sina överväganden. Flera remissinstanser har emellertid invändningar mot utredningens tillämpning av de uppställda faktorerna i utredningsarbetet. Bl. a. anses utredningen på ett ofullständigt sätt ha belyst personalfrågorna och de värnpliktssociala problemen. Vid utredningens avvägning mellan militära och civila faktorer har bl. a. enligt TCO-S de regionalpolitiska förhållandena varit alltför dominerande. Liknande synpunkter förs fram av överbefälhavaren, chefen för armén och försvarets rationaliseringsinstitut. Anmärkningar har också riktats mot utredningens kalkyler, bl. a. av rationaliseringsinstitutet.

Vid granskning av utredningens överväganden har remissinstanserna biträtt förslaget om att utbildningen av pansarförband vid P 1 och P 10 skall upphöra. Chefen för armén framhåller i detta sammanhang att antalet fredsförband i Mellansverige inte bör minska och att både P 1 i Enköping och S 1 i Uppsala bör behållas.

Överbefälhavaren framhåller att PKAS måste flyttas när pansarutbildningen vid P 1 upphör. Han anser att både PS och PKAS bör lokaliseras till Skåne. Arméchefen anser att PS och PKAS – i avvaktan på

bättre underlag beträffande pansartruppernas krigsorganisation och därmed en helhetsbild av kraven på fredsorganisationen i övrigt — bör ligga kvar i Skövde resp. Enköping.

Samtliga remissinstanser, som yttrat sig i frågan, delar utredningens uppfattning att AKS bör flyttas från Uppsala. Överbefälhavaren, chefen för armén, försvarets rationaliseringsinstitut, länsstyrelsen och landstinget i Örebro län samt Örebro kommun förordar Örebro som lokaliseringsort. Länsstyrelsen och landstinget i Uppsala län anser att skolan bör flyttas till Enköping. Länsstyrelsen i Skaraborgs län och Skövde kommun anser det angeläget att militär skolverksamhet lokaliseras till Skövde.

Enligt överbefälhavaren och chefen för armén kan S 1:s område även i framtiden disponeras för militära ändamål på grund av att de civila kraven på området har minskat. Samma uppfattning förs fram av länsstyrelsen i Uppsala län och Uppsala kommun som framhåller att befolkningstillväxten i Uppsala och därmed markbehovet blir mindre än man tidigare har räknat med. Försvarets rationaliseringsinstitut anser inte att utredningen har visat att andra angelägna samhällsintressen i Uppsala motiverar ett omedelbart beslut om S 1:s etablisement.

Departementschefen delar utredningens och remissinstansernas uppfattning att den framtida minskningen av pansartruppernas utbildningskontingent medför att pansarutbildningen vid P 1 och P 10 efter hand bör upphöra. Om både P 1 och P 10 därvid ombildas till infanteriförband, skulle detta medföra att det inom området Strängnäs—Enköping—Kungsängen utöver det nuvarande infanteriregementet Svea livgarde (I 1) i Kungsängen skulle finnas ytterligare två sådana förband. Detta är enligt departementschefens mening inte rationellt, särskilt som både P 10 och I 1 har viss överkapacitet och goda utbildningsbetingelser. P 1 bör därför läggas ner, medan den framtida verksamheten vid P 10 inriktas på infanteriutbildning.

Departementschefen delar utredningens uppfattning att P 1:s etablisement bör utnyttjas för den verksamhet som nu bedrivs vid S 1 med anslutna skolor. De invändningar, som flera remissinstanser har haft mot detta förslag, bygger i huvudsak på uppfattningen att den mark som S 1 i dag disponerar även i fortsättningen kan användas av förbandet. Departementschefen bedömer emellertid att denna mark är så välbelägen i en expansiv region att den på sikt måste avstås för andra ändamål än militära. Ett ytterligare skäl för hans ställningstagande är att stora och dyra nybyggnads- och istandsättningsarbeten kan undvikas om förbandet flyttas. Fredsorganisationsutredningen har beräknat kostnaderna för dessa arbeten till 95 milj. kr. under den närmaste 20-årsperioden. Hur S 1:s nuvarande byggnader bör användas i fortsättningen bör dock enligt departementschefen utredas närmare.

Lokaliseras S 1 till Enköping kommer behovet att av operativa skäl ha ett signalförband i Mellansverige alltså att vara tillgodosett. Behovet av investeringar i Enköping för S 1 beräknas uppgå till ca 35 milj. kr.

En mindre del av verksamheten vid den till S 1 anknutna arméns stabs-

och sambandsskola (StabSbS) räknar departementschefen med skall ingå i den blivande arméns tekniska skola (ATS), som enligt beslut av riksdagen (prop. 1971:29, InU 1971:5, rskr 1971:196) vid inrättandet skall förläggas till Östersund. Lokaliseringen av övrig utbildningsverksamhet som är knuten till S 1 anses böra övervägas närmare.

I detta sammanhang erinrar departementschefen om att 1973 års vårriksdag i samband med behandlingen av frågan om krigsmaktens organisation i lägre regional instans har beslutat att staben för Uppsala – Västerås försvarsområden skall integreras med S 1 (prop. 1973:75, FöU 1973:14, rskr 1973:170). Med anledning av detta beslut förordar han att hela det integrerade förbandet lokaliseras till Enköping.

Samtliga remissinstanser, som har yttrat sig i frågan, förordar att AKS flyttas från Uppsala. När det gäller val av ny lokaliseringsort har utredningen föreslagit Skövde, medan bl. a. överbefälhavaren och chefen för armén har förordat Örebro. Det senare alternativet skulle ställa sig något billigare från försvarets synpunkt. Utredningen har emellertid vid sina överväganden vägt in även regionalpolitiska aspekter. Vidare har den diskuterat en samordning av AKS med andra skolor till en större skolenhet i Skövde. Departementschefen tar i detta sammanhang inte ställning till denna skolenhet men finner att AKS bör flytta från Uppsala till Skövde oavsett om skolenheten kommer till stånd eller inte.

FGS bör enligt departementschefens mening i avvaktan på utredning om skolans framtid ligga kvar i Uppsala. Ett sådant ställningstagande gör det nödvändigt att närmare utreda hur de funktioner AKS f. n. fullgör för gymnasieskolans räkning skall utföras efter flyttningen av AKS.

Den avveckling av P 1 som departementschefen förordar aktualiserar frågan om den framtida lokaliseringen av PKAS, som f. n. är knuten till P 1. Liksom överbefälhavaren och chefen för armén ansluter departementschefen sig till utredningens förslag att PKAS skall lokaliseras till Ystad och anknytas till P 7.

Luftvärnsskjutskolan (LvSS), som har 14 anställda, lyder förvaltningsmässigt under chefen för Roslagens luftvärnsregemente (Lv 3) i Norrtälje. Den är f. n. förlagd i Svea ingenjörregementets (Ing 1) gamla etablissement i Frösunda, Solna. Fredsorganisationsutredningen har föreslagit att skolan skall flyttas till Norrtälje. Delegationen för lokalisering av statlig verksamhet har förordat samma lokaliseringsort. Även departementschefen anser att LvSS bör lokaliseras till Norrtälje (jfr prop. 1973:55, InU 1973:22, rskr 1973:220).

Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motionsyrkanden.

Beträffande organisationsutvecklingen inom krigsmakten behandlar utskottet

dels motionen 1973:417 av herr Hörberg m. fl. (fp, c, m) i vilken har hemställts att riksdagen

1. ger Kungl. Maj:t till känna att vid utredningen om försvarets fredsorganisation

1.1 hänsyn tas till tjänstgöringsförhållandena för de individer — värnpliktiga såväl som försvarsanställda — på vilka vårt försvar bygger,

1.2 möjligheten till samordnad och differentierad utbildning militärområdesvis prövas,

2. hos Kungl. Maj:t anhåller att motionen överlämnas till de utredningar som är eller blir tillsatta för i motionen berörda frågor,

dels motionen 1973:1120 av herr Oskarson i Halmstad m. fl. (m, fp) i vilken har föreslagits att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t hemställa om en parlamentarisk utredning med uppgift att utreda och framlägga förslag om en *framtida* fredsorganisation för försvaret i dess helhet.

Beträffande föreslagna ändringar av förbandsorganisationen behandlar utskottet

dels motionen 1973:2014 av herr Hjorth m. fl. (s) i vilken har hemställts att riksdagen hemställer om att Kungl. Maj:t skyndsamt tar initiativ till förhandlingar med berörd kommun om konkreta förslag beträffande användningen av S 1:s nuvarande byggnader och markområde för i första hand industriell verksamhet,

dels motionen 1973:2074 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser hemställa att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition 1973:135,

dels motionen 1973:2078 av herrar Enskog och Tobé (fp) såvitt avser hemställa att riksdagen

1. avslår proposition 1973:135 i vad avser nedläggningen av Göta livgarde (P 1) och flyttningen av Upplands signalregemente (S 1) från Uppsala till Enköping,

2. uttalar att verksamheten vid Göta livgarde successivt inriktas mot infanteriutbildning,

dels motionen 1973:2080 av herr Åkerfeldt m. fl. (c) såvitt avser hemställa att riksdagen — med bifall till förslaget om förläggning av ett fredsförband till Arvidsjaur — beslutar att beslut i fråga om P 1 och S 1 skall anstå i avvaktan på en i motionen förordad utredning om fredsförbandets uppgifter.

Beträffande om flyttningen av vissa skolor behandlar utskottet

dels motionen 1973:2038 av herr Pettersson i Örebro m. fl. (c, s, fp, m) i vilken har hemställts att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1973:135 beslutar avslå propositionen i den del som avser förläggningen av AKS och i stället beslutar om en förläggning av AKS till Örebro,

dels motionen 1973:2074 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser hemställa att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta beslut i fråga om flyttning av AKS och LvSS på sätt som anges i motionen,

dels motionen 1973:2075 av herr Jansson m. fl. (s, c, fp, m) i vilken har hemställts att riksdagen vid behandling av proposition 1973:135 måtte besluta att pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS) lokaliseras till Skövde.

Utskottet

Försvarets fredsorganisationsutredning tillsattes år 1967 för att utreda omfattningen och arten av lämpliga strukturförändringar i krigsmaktens fredsorganisation. Det ankommer på utredningen att vid bedömningen av olika förändringar beakta såväl militära effektivitetssynpunkter på kortare och längre sikt som andra samhälleliga behov. En strukturrationalisering av krigsmaktens fredsorganisation, som innefattar nedläggning av fredsförbanden och utbildningsanstalter, medför nämligen – konstateras det i direktiven – åtskilliga avvägningsproblem. Bl. a. aktualiseras avvägningar mellan militära och allmänt samhälleliga intressen, som i många fall kan bli ömtåliga.

I juni 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt utredningen att också utreda förutsättningarna för att förlägga ett nytt fredsförband till ort i det inre av övre Norrland. Detta utredningsarbete, som numera är avslutat, har enligt de för uppdraget lämnade tilläggsdirektiven ingått som ett led i lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiken. Utredningen har således i detta sammanhang haft att lägga främst samhällsekonomiska synpunkter till grund för sina överväganden.

I propositionen 1973:135 föreslås vissa ändringar i fredsorganisationen för armén. Till grund för propositionen ligger fredsorganisationsutredningens betänkanden Förutsättningar för att förlägga ett nytt förband i norr, del 1 och 2 (Ds Fö 1970:6 och 1971:1), resp. Förslag till ändringar av fredsorganisationen i fråga om arméförband: 1 (Ds Fö 1972:4). I anslutning till de båda lokaliseringsbetänkandena, vilka utmynnar i ett förslag att förlägga ett fredsförband i Arvidsjaur, redovisas också ett försök till en samhällsekonomisk utvärdering av en sådan förbandsetablering som utförts inom försvarsdepartementet.

De förslag som riksdagen nu har att ta ställning till har det gemensamt att de alla rör krigsmakten och då närmast arméns fredsorganisation. De bakomliggande motiven är emellertid, som framgår av det föregående, helt olika. Av denna anledning behandlar utskottet – i likhet med departementschefen – lokaliseringsfrågan för sig och tar i detta avsnitt upp de föreslagna organisationsändringarna för vissa av arméns förband och skolor.

Inledningsvis skall utskottet något beröra organisationsutvecklingen inom krigsmakten och kraven på rationalisering som gör sig gällande med allt större styrka.

Det har länge stått klart att kostnaderna för fredsorganisationen måste begränsas. Under de år som gått sedan fredsorganisationsutredningen började sitt arbete har kraven på rationaliseringar inom krigsmakten accentuerats ytterligare. Åtgärder har också vidtagits för att möta kostnadsutvecklingen, som eljest får till följd att fredsorganisationen tar i anspråk en proportionsvis alltför stor del av försvarsanslagen.

Överbefälhavaren fick i juni 1969 Kungl. Maj:ts uppdrag att utöva en samordnande ledning av tidigare påbörjade utredningar rörande krigsmaktens organisation m. m. i lägre regional och lokal instans. Utredningsarbe-

tet, som har arbetsnamnet OLLI, bedrivs i etapper. Vissa förslag, avseende bl. a. samordning av regementen och försvarsområdesstaber, har redovisats för och godtagits av riksdagen (prop. 1973:75, FöU 1973:14, rskr 1973:170).

I december 1971 fick överbefälhavaren härutöver Kungl. Maj:ts uppdrag att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta de åtgärder som behövs för att under perioden 1972/73–1976/77 minska antalet anställda inom krigsmakten. För rationaliseringsverksamheten, som skall samordnas med fredsorganisationsutredningens arbete, har tillskapats ett ledningsorgan för minskning av antalet anställda inom krigsmakten med arbetsnamnet LEMA. Arbetet bedrivs fortlöpande och avtappning sker halvårsvis genom rapportering till Kungl. Maj:t.

1972 års försvarsbeslut har – i förening med inflationens verkningar – tvingat fram nya krafttag för att begränsa kostnaderna för fredsorganisationen och övriga fasta kostnader, t. ex. för förvaltningsorganisationen. Överbefälhavaren har i direktiv till försvarsgrenscheferna utgått från att en större minskning av antalet anställda än den av Kungl. Maj:t anbefallda bör eftersträvas. I oktober månad 1972 lade chefen för armén fram förslag till Kungl. Maj:t angående fredsorganisation av ett antal förband och staber. Han anförde därvid bl. a. följande:

Driftkostnaderna för dagens fredsorganisation är höga, i ett längre perspektiv alldeles för höga för att ge krigsorganisationen tillräckligt utrymme. Främst är det personalkostnaderna som kommer att ianspråkta en oacceptabelt stor andel av budgeten. Detta förhållande tvingar till långtgående reduceringar. Det är uppenbart att arméns fredsorganisation på sikt inte kan behållas i den form den nu har. De administrativa funktionerna måste begränsas. Byggnader och övningsfält måste utnyttjas rationellare genom koncentration till färre men större förband.

Försvarsbeslutet har också, som överbefälhavaren angav i programplanen för det militära försvaret 1973–1978, fått till följd att krigsmaktens uppgifter och sättet för invasionsförsvarets förande måste omprövas. Dessa förändringar liksom den i försvarsbeslutet angivna planeringsnivån kräver en genomgripande omstrukturering av arméns krigsorganisation och utbildningsorganisation. Arbetet därmed pågår och resultatet, som väntas föreligga någon gång under nästa år, påverkar bl. a. värnpliktskontingentens storlek och fördelning på kategorier.

Parallellt härmed utreder 1972 års värnpliktsutredning formerna för de värnpliktigas utbildning och utnyttjande m. m. Utbildningsorganisationen kommer att i hög grad påverkas av de resultat angående utbildningstidens längd m. m. som denna utredning kommer fram till. Först när resultaten föreligger dels i fråga om krigsorganisationen, dels i fråga om värnpliktsutbildningen kan man bestämma behovet av utbildningsenheter inom fredsorganisationen.

Till detta kan läggas, att man inom arméstaben fortsätter det arbete på utformningen av en långsiktig fredsorganisationsplan för armén som pågått under en lång följd av år. Avtappningar sker successivt. I en rapport till överbefälhavaren, som avlämnades i november 1972, konsta-

terade chefen för armén att han saknade det viktigaste underlaget för att lämna en konkret plan för fredsorganisationens utveckling på såväl lång som kort sikt. En nyligen framlagd preliminär fredsorganisationsplan för armén är grundad på en hypotes om krigsorganisationsutvecklingen på sikt.

Under den allmänna motionstiden väcktes ett par motioner (1973:417 och 1973:1120) som mot den här tecknade bakgrunden diskuterar formerna för det fortsatta rationaliseringsarbetets bedrivande m. m. Båda motionerna pekar på hittills vidtagna åtgärder och efterlyser en samlad och långsiktig plan för försvarets fredsorganisation. Motionärerna vänder sig mot kortsiktiga lösningar som senare måste ändras med allt vad det innebär av kostnader, arbetsbelastning, otrivsel m. m.

I motionen 1973:417 konstateras att problemen vid planeringen av en ny fredsorganisation har sådan räckvidd att riksdagen bör ange vissa riktlinjer så snart krigsorganisationen fastställts. Innan förbandsomflyttningar beslutas bör enligt motionärerna noggranna utredningsresultat föreligga om krigsorganisationens krav, om möjligheten till samordnad och differentierad utbildning militärområdesvis, om väntade försvarspolitiska reaktioner från värnpliktiga och försvarsanställda och om de ekonomiska nettovinster som blir följden av regementsomflyttningar.

Motionen 1973:1120 går något längre. Utvecklingen av försvarets fredsorganisation har väsentlig betydelse för flera sektorer av samhället liksom för individen. Det är mot denna bakgrund enligt motionärerna ett rimligt krav att företrädare för de demokratiska partierna bereds möjlighet att delta redan under utredningsskedet i handläggningen av detta viktiga frågekomplex på motsvarande sätt som nu är fallet med 1972 års värnpliktsutredning. Motionärerna anser att utredningen fortsättningsvis bör genomföras i form av en parlamentarisk utredning.

Utskottet kan i stora delar ansluta sig till vad motionärerna anfört utan att dock instämma i deras yrkanden. Dessa kan inte tolkas på annat sätt än att man i huvudsak skall avvakta att planläggningen av krigsorganisationen blir klar innan några förändringar av betydelse vidtas i fredsorganisationen. Enligt motionen 1973:1120 bör en parlamentarisk utredning dessutom se över fredsorganisationen för försvaret i dess helhet och först därefter kan effekten av 1972 års försvarsbeslut alltså skönjas. Såvitt utskottet kan finna innebär detta ett reformstopp, som -- om det drar ut på tiden -- kan få svåra konsekvenser för det militära försvaret.

Erfarenheten visar att verkligheten sällan eller aldrig rättar sig efter utredningsresultaten. Det är i stället de senare som efter hand måste revideras. På samma sätt måste -- också när det gäller krigsmakten -- en ständig anpassning av organisationen ske efter de yttre förutsättningarna. Utskottet kan därför för sin del inte tillstyrka förslaget om en parlamentarisk utredning, som framförs i motionen 1973:1120.

Utskottet har noga övervägt formerna för arbetet på en omstrukturering av krigsmaktens fredsorganisation. Det är, såvitt utskottet kunnat finna, väl sörjt för samordningen av de olika delutredningar som pågår. Överbefälhavaren och fredsorganisationsutredningen, som båda har stor

erfarenhet på området, bör liksom hittills gemensamt föra arbetet vidare. Utskottet förutsätter att de under det fortsatta utredningsarbetet överväger i de båda motionerna framförda synpunkter på fredsorganisationen. Det finns därmed inte skäl att bifalla yrkandena i motionen 1973:417.

Utskottet övergår till att behandla de organisationsändringar som föreslås i propositionen och tar först upp ändringarna i förbandsorganisationen för att därefter behandla omflyttningen av vissa skolor.

De föreslagna ändringarna i förbandsorganisationen innebär att Göta livgarde (P 1) i Enköping läggs ner och att Södermanlands regemente (P 10) i Strängnäs utgår ur pansartruppernas organisation. Vid P 10 föreslås pansarutbildningen bli ersatt med infanteriutbildning. Huvuddelen av den verksamhet som f. n. bedrivs vid Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48) i Uppsala föreslås bli flyttad till P 1:s etablissemang i Enköping.

Förslagen att lägga ner P 1 och att flytta S 1 med tillhörande skolor från Uppsala till Enköping har mött kritik såväl från olika företrädare för krigsmakten som från kommunalt håll. Även de värnpliktiga vid förbanden har reagerat mot förslagen. Kritiken återkommer i flera av de motioner som väckts i anledning av propositionen. Organisationsändringarna anses ha samband med förslaget att anlägga ett nytt förband i Arvidsjaur. Utskottet skall därför i korthet redogöra för det resonemang som lett fram till de nu aktuella ändringsförslagen.

Utgångspunkten för den föreslagna fredsorganisatoriska förändringen i Mälardalen är krigsorganisationens framtida utformning. Två pansarbrigader utgår under programplaneperioden. Pansartruppernas fredsorganisation måste skäras ner och de fredsförband som främst berörs av utvecklingen är P 10 i Strängnäs och P 1 i Enköping.

Som följd härav måste värnpliktskontingenterna vid P 10 och P 1 ges en annan utbildning. Krigsorganisationens utveckling innebär att behovet av infanteriutbildning ökar. I konsekvens härmed bör värnpliktskontingenterna vid P 10 och P 1 i framtiden ges infanteriutbildning.

En framtida infanteriutbildning vid P 10 och P 1 medför att vi får tre infanteriförband geografiskt mycket nära varandra. Vi har redan Svea livgarde (I 1) i Kungsängen. Med de krav som måste ställas på besparingar i arméns fredsorganisation måste ett av förbanden läggas ner. I valet mellan P 10 och P 1 har de avsevärt bättre betingelserna för infanteriutbildning vid P 10 varit utslagsgivande. P 10 är det större förbandet såväl vad gäller förlägningsplatser som markområden.

En nedläggning av P 1 utan motsvarande ersättning av annat fredsförband leder till allvarliga sysselsättnings- och kommunalekonomiska problem i Enköping. För att undanröja denna effekt bör Enköping få ett annat förband. P 1:s etablissemang är väl avpassade för den utbildning S 1 bedriver. Det regionalekonomiska valet mellan förbandsindragning i

Enköping eller i Uppsala pekar entydigt mot att en flyttning av S 1 till Enköping är motiverad.

Det finns enligt propositionen också andra skäl som gör det angeläget att flytta S 1 från Uppsala. Departementschefen åberopar härvid fredsorganisationsutredningen som bl. a. pekar på det hårdnande civila trycket mot S 1:s markinnehav och den därav följande försämringen av utbildningsbetingelserna. På denna punkt råder dock olika uppfattningar. Från kommunens sida hävdas numera att man för överskådlig tid inte har några förutsebara anspråk på S 1:s mark eller byggnader.

Departementschefens bedömning, när det gäller behovet av ändringar i förbandsorganisationen, kan utskottet för sin del ansluta sig till. Utskottet anser också att i valet mellan Enköping och Uppsala som förläggningssort för S 1 bör Enköping i princip ges företräde. Motionerna 1973:2074, 1973:2078 och 1973:2080 bör alltså avslås i de delar varom nu är fråga.

Under tiden för utskottets behandling av detta ärende har chefen för televerket i en skrivelse till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet pekat på vissa konsekvenser som flyttningen av S 1 till Enköping kan få för televerkets radiostation i Vallby, en ort som ligger ca 7 km. från Enköping. Av skrivelsen, vars lydelse framgår av bilaga 1 till detta betänkande, kan utläsas att en lokalisering av S 1 till Enköping sannolikt kommer att medföra inskränkningar i televerkets verksamhet och risk för störningar.

Med anledning härav har, efter order av överbefälhavaren, chefen för armén i samarbete med televerket utfört praktiska försök i syfte att få fram underlag för en bedömning av störningsriskerna. Enligt vad televerket meddelat – se bilaga 2 – visar försöken att S 1:s verksamhet med visst slags materiel har en störande inverkan på radiostationen i Vallby. Undersökningsresultaten är emellertid endast preliminära och man räknar med att behöva göra en fullständig analys av störningsfrekvensen.

Som framgår av det föregående delar utskottet departementschefens uppfattning att S 1 bör flytta från Uppsala. Utskottet anser också – liksom departementschefen – att Enköping lämpar sig väl som förläggningssort för S 1. Innan störningsfrågan är fullt klarlagd vill utskottet dock inte uttala sig för en omlokalisering av S 1 och Fo 47/48 till Enköping. Frågan härom bör enligt utskottets mening anstå i avvaktan på resultatet av televerkets fullständiga undersökning.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att återkomma med förslag angående S 1:s lokalisering. Om Enköping därvid inte kan komma i fråga som förläggningssort, bör förslaget avse annan ort i Mellansverige. I övrigt delar utskottet departementschefens uppfattning och tillstyrker att pansarutbildningen vid P 1 och P 10 efter hand upphör och att P 10 ombildas till infanteriregemente.

En fråga av betydelse för Uppsala kommun är den fortsatta användningen av S 1:s mark och byggnader. Enligt departementschefen bör denna fråga utredas närmare. Motionen 1973:2014 uttrycker en

förhoppning att riksdagen skall ta fasta på detta uttalande och hemställa om skyndsamma initiativ från Kungl. Maj:ts sida. Utskottet utgår från att frågan utreds med all den skyndsamhet som förhållandena medger. Motionen bör med hänsyn härtill enligt utskottet inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet tar härefter upp den omflyttning av vissa skolor, som departementschefen föreslår, till behandling.

Förslagen innebär att arméns kompaniofficersskola (AKS) i Uppsala omlokaliseras till Skövde, att pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS), som nu är knuten till P 1 i Enköping, anknyts till Södra Skånska regementet (P 7) och att luftvärnsskjutskolan (LvSS) omlokaliseras från Solna till Norrtälje.

När det gäller AKS har olika lokaliseringalternativ övervägts. Bl. a. har en flyttning till Örebro varit på tal. Eftersom Örebro anses ha bra utbildningsbetingelser yrkas i motionen 1973:2038 avslag på propositionen i den del som avser förläggningen av AKS. Motionärerna hemställer att riksdagen i stället beslutar om en förläggning av AKS till Örebro.

Vid de överväganden som lett till valet av Skövde som förläggningssort för AKS har framför allt regionalpolitiska aspekter vägts in. Man har också pekat på möjligheterna till en samordning av AKS med andra skolor i Skövde. Utskottet finner för sin del inte anledning förorda en annan lösning och avstyrker därför bifall till motionen 1973:2038.

Yrkandet i motionen 1973:2074 att riksdagen skall bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta beslut i fråga om flyttning av AKS och LvSS i enlighet med vad som föreslagits i propositionen föranleder ingen erinran från utskottets sida.

När det gäller PKAS har valet stått mellan att föreslå en förläggning av skolan och på sikt även pansarskolan (PS), som nu ligger i Skövde – till Skåne eller att behålla PS i Skövde och även förlägga PKAS där. Motionen 1973:2075 tar fasta på detta och redovisar de skäl som talar för en förläggning av PKAS till Skövde. Motionärerna kan härvid återropa fredsorganisationsutredningen som inte varit främmande för tanken att de bägge skolorna skulle kunna vara förlagda i Skövde.

I likhet med utredningen anser utskottet att PKAS och PS om möjligt bör vara lokaliserade till samma pansarregemente. Därigenom skulle lärare och utbildningslokaler kunna utnyttjas mera rationellt än om skolorna är skilda åt. Utbildningen skulle också bättre än nu kunna samordnas mellan de skilda utbildningsnivåerna. Utskottet anser övervägande skäl tala för en förläggning av PKAS till Skövde och tillstyrker alltså bifall till motionen 1973:2075.

Utskottet går så över till att behandla de ekonomiska konsekvenserna av de föreslagna organisationsändringarna.

Om P 1 läggs ner och dess värnpliktskontingent fördelas på andra förband (P 10 och I 1), ger detta enligt fredsorganisationsutredningens beräkningar en försvarsekonomisk besparing på ca 105 milj. kr. i nuvärde över en 20-årsperiod. Behovet av investeringar i Enköping för S 1 beräknas uppgå till ca 35 milj. kr. Den beräknade rationaliseringsvinsten

för försvaret uppgår alltså till ca 70 milj. kr.

Kommunstyrelsen i Uppsala har till utskottet överlämnat en promemoria som upprättats inom kommunens planeringskontor och som tar upp fredsorganisationsutredningens beräkningar till kritisk granskning. Enligt promemorian skulle en nedläggning av P 1 och omlokalisering av S 1 till Enköping inte innebära någon samhällsekonomisk vinst utan i stället ge upphov till samhällsekonomiska kostnader motsvarande ett sammanvägt belopp av minst 19 milj. kr. I stället för en försvarsekonomisk rationaliseringsvinst om 70 milj. kr. medför organisationsändringen enligt promemorian vidare en beräknad förlust på 1 milj. kr.

Planeringskontorets beräkningar har granskats inom försvarsdepartementets planerings- och budgetsekretariat och resultatet av denna granskning har redovisats inför utskottet. Den konstaterade skillnaden i rationaliseringseffekt (71 milj. kr.) har sin grund i följande av departementet från början kända och övervägda förhållanden:

- Fredsorganisationsutredningen har presenterat sin kalkyl i löpande pris och den innehåller därigenom en viss inflationsvinst ~ 25 milj. kr.
- Planeringskontoret bedömer att besparingarna faller ut senare och kostnaderna tidigare än vad utredningen gör ~ 4 milj. kr.
- Fredsorganisationsutredningen har tillgodoräknat kalkylen bortfall i hyresbetalningar vilka eljest belastar utgiftsramen. Planeringskontoret betraktar hyreskostnaden utifrån statsverkets horisont och anser inte bortfall av den vara någon besparing ~ 20 milj. kr.
- Fredsorganisationsutredningen har byggt sina värden på det material som den samlade expertisen tagit fram under utredningsarbetet. Planeringskontoret bygger sina värden i första hand på de värden chefen för armén i olika sammanhang angett efter det att utredningen avslutat sitt arbete ~ 22 milj. kr.

Det föreligger alltid stor osäkerhet vid angivande av värden i en kalkyl som avser förhållanden långt fram i tiden. Ingenting tyder emellertid på att några mer säkra och realistiska värden kommit fram efter det att fredsorganisationsutredningen med sin samlade expertis lade fram sina beräkningar. Försvarsdepartementets experter anser att utredningens värden därför bör gälla som underlag för bedömning av de ekonomiska konsekvenserna av att lägga ner P 1 och flytta S 1.

Förläggning av ett nytt förband till övre Norrlands inland

Propositionen

Försvarets fredsorganisationsutredning fick år 1969 i uppdrag att som ett led i lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiken skyndsamt utreda förutsättningarna för att förlägga ett nytt fredsförband till ort i övre Norrlands inland. Utredningen skulle bedrivas i två etapper. I den första etappen skulle de tekniskt-ekonomiska förutsättningarna klarläggas och lämpliga platser inventeras. I den andra etappen skulle beräkningarna

omsättas på en eller högst två alternativa platser.

I direktiven angavs att det nya förbandet borde inriktas på utbildning av jägar-, gränsjägar- och fältjägarförband samt spaningsförband. Förbandet borde dimensioneras för grundutbildning enligt tre alternativ, nämligen 500, 1 000 eller 1 500 värnpliktiga. Alla tre alternativen skulle belysas av utredningen.

Resultatet av den första etappen har utredningen våren 1970 redovisat i delbetänkandet (Ds Fö 1970:6) Föresättningar för att förlägga ett nytt förband i norr, del I.

I betänkandet konstaterar utredningen inledningsvis att undersökningen rörande förläggning av ett förband till det inre av övre Norrland inte ligger helt i linje med utredningens ursprungliga direktiv. Utredningsresultatet är nämligen avsett att utnyttjas som ett av utgångsvärdena vid lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiska överväganden. Av den anledningen har utredningen utgått från att investeringskostnaderna för det nya förbandet kommer att bestridas utanför den militära utgiftsramen.

Utredningen anser vidare att direktiven innebär att endast förhållandena i Västerbottens och Norrbottens län bör studeras, varvid de orter i det inre av dessa län som redan nu är centralorter för större områden bör beaktas.

I den ort dit förbandet förläggs bör enligt utredningen bl. a. nuvarande serviceutbud utan omfattande kostnader kunna byggas ut och kommunikationerna vara goda.

Mot denna bakgrund har utredningen närmare undersökt orterna Arvidsjaur, Storuman, Vilhelmina, Lycksele, Jokkmokk och Sorsele.

Vid bedömningen av vilken av nämnda orter som bör föreslås som förläggningssort för det nya förbandet tillmäter utredningen de militära effektivitetskraven stor betydelse. Vidare bör kasernetablisserment samt övnings- och skjutfält ge goda utbildningsbetingelser. Arbetsmiljöns utformning bedömer utredningen också vara mycket viktig. Förbandet bör enligt utredningen inriktas på att bli betraktat som ett elitförband och ges en förläggning och fritidsmiljö som är trivsamt för anställda och värnpliktiga.

Utredningen bygger sina överväganden på underlag som har inhämtats från militära och civila myndigheter, bl. a. från chefen för armén. Enligt arméchefens uppfattning kan endast alternativet med grundutbildning av 500 värnpliktiga komma i fråga, om det nya förbandet skall upprättas som ett förband av jägartyp. Arméchefen har på anmodan av utredningen även undersökt föresättningarna för att vid det nya förbandet grundutbilda 1 000 resp. 1 500 värnpliktiga med inriktning på skytteutbildning. Om förbandet inrättas med denna utbildningsinriktning, medför detta enligt arméchefens uppfattning att minst ett resp. minst två infanteriregementen i Mellansverige måste dras in. Utredningen finner för sin del att starka skäl talar för att förbandet inrättas för grundutbildning av 500 värnpliktiga. För detta alternativ talar bl. a. de tänkbara lokaliseringsorternas invånarantal och möjligheter att erbjuda en från bl. a. värnplikts-

social synpunkt godtagbar service och fritidsmiljö.

Enligt utredningens beräkningar behövs sammanlagt 195 fast anställda vid ett förband för grundutbildning av 500 värnpliktiga. I de båda andra alternativen med grundutbildning av 1 000 och 1 500 värnpliktiga behövs en fast personal av 290 resp. 362 anställda. Enligt utredningens uppfattning kan en fullgod rekrytering nås endast med det lägsta alternativet. Utredningen anser att det vid ett sådant förband finns förutsättningar för att lokalt rekrytera civil personal och plutonsofficerare. Detta är enligt utredningen en av förutsättningarna för etableringen av förbandet.

Enligt utredningen bör stor omsorg läggas vid utformningen av kasernetablissemnet och miljön i övrigt. I detta arbete bör personalorganisationerna och kommunen medverka på ett tidigt stadium.

Utredningen har studerat tillgången på mark i de undersökta orterna. Av dessa anser utredningen Jokkmokk från övningssynpunkt vara olämpligt som förläggningsort för det nya förbandet på grund av ogynnsamma mark- och terrängförhållanden. Även Storuman och Sorsele har enligt utredningen olämplig övningsterräng. På dessa orter uppstår också merkostnader för att anlägga vägar inom tänkbara övningsområden. Arvidsjaur, Vilhelmina och Lycksele är enligt utredningen lämpliga från övningssynpunkt. Markförhållandena i Arvidsjaur och Lycksele är mest gynnsamma och sinsemellan ungefär likvärdiga. Övningsområdet i Arvidsjaur har dock större utvecklingsmöjligheter. Utredningen framhåller vidare att domänverket anser att skogsvärdet i Lycksele är högre än i Arvidsjaur.

Vid sin bedömning av kommunikationerna i de undersökta orterna finner utredningen att samtliga har möjlighet till järnvägstransporter för materiel och personal. Däremot finns flygfält endast i anslutning till Lycksele. Detta har dock otillräcklig kapacitet för de persontransporter med flyg som enligt utredningens uppfattning är en förutsättning för att lokalisera ett förband till det inre av Norrland. Övriga orter saknar flygfält, varför en förläggning av förbandet till någon av dessa innebär att ett helt nytt flygfält måste anläggas. Från lokaliseringssynpunkt anser utredningen att Arvidsjaur, Storuman, Vilhelmina och Lycksele har bättre förutsättningar att inrymma det nya förbandet än Jokkmokk och Sorsele.

De flesta *remissinstanserna* delar utredningens uppfattning att Arvidsjaur, Lycksele och Vilhelmina är de orter som i första hand bör komma i fråga för lokalisering av det nya förbandet. Överbefälhavaren, chefen för armén, arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län förordar Arvidsjaur av de tre orterna. Statens planverk, naturvårdsverket, länsstyrelsen och länsarkitekten i Västerbottens län och sammanläggningsdelegerade för Lycksele kommunblock anser att en lokalisering till Lycksele är att föredra.

De militära myndigheterna ställer sig dock i huvudsak negativa till att förlägga ett nytt fredsförband till övre Norrlands inland. Om ett nytt förband skall sättas upp i Norrland bör detta enligt överbefälhavarens

uppfattning förläggas inom Kalix försvarsområde. Han utgår också från att investeringskostnaderna för förbandet kommer att bestridas utanför den militära utgiftsramen. Flertalet civila myndigheter understryker att ett nytt förband kommer att inverka positivt på sysselsättningen i den berörda orten. Beträffande förbandets storlek anser flertalet remissinstanser att ett förband för grundutbildning av 500 värnpliktiga per år är det mest fördelaktiga alternativet. Länsstyrelsen i Västerbottens län bedömer dock att ett förband i Lycksele med hänsyn till ortens offentliga och enskilda service utan svårighet skulle kunna ta emot en utbildningskontering på 1 000 värnpliktiga per år.

Chefen för armén, domänverket och Försvarsverkens civila personals förbund (FCPF) anser att goda bostäder och skolor är en förutsättning för en god rekrytering. I flera remissvar understryks vidare att det för en tillräcklig rekrytering är nödvändigt att skapa sysselsättningsmöjligheter också för de anställdas familjemedlemmar. Chefen för armén framhåller i detta sammanhang att utredningen inte har visat hur man skall uppnå de krav utredningen uppställt för en fullgod rekrytering.

Inga erinringar har gjorts mot utredningens synpunkter på kasernetablissemmentets utformning.

Sedan utredningen redovisat resultatet av första etappen av sin utredning om förutsättningarna för att förlägga ett nytt förband till övre Norrlands inland, fick den i uppdrag att inrikta utredningsarbetets andra etapp på en förläggning av det nya förbandet till Arvidsjaur. Särskild vikt skulle läggas vid att studera och kostnadsberäkna behovet av åtgärder för att skapa en god arbets- och fritidsmiljö för fast anställda och värnpliktiga.

Resultatet av den andra etappen har utredningen våren 1971 redovisat i delbetänkandet (Ds Fö 1971:1) Förutsättningar för att förlägga ett nytt förband i norr, del 2. Utredningen har som utgångspunkt för denna etapp haft militära effektivitetskrav, återverkningarna av det nya förbandet på fredsorganisationen, arbets- och fritidsmiljön för anställda och värnpliktiga, behovet av anställd personal samt samhällsstrukturen i Arvidsjaur.

Även i denna etapp har underlag inhämtats från militära och civila myndigheter. Utredningen har sålunda bl. a. anmodat chefen för armén att utreda om annan utbildning än för jägar- och skytteförband skulle vara lämplig för det nya förbandet. Arméchefen har med anledning därav redovisat studier om att alternativt förlägga ett trängförband eller ett ingenjörförband till Arvidsjaur. Det förstnämnda alternativet innebär att T 3 flyttas från Sollefteå till Arvidsjaur och att I 3 i Örebro läggs ner. Det andra alternativet innefattar en flyttning av Ing 3 i Boden till Arvidsjaur. Arméchefen förordar trängförbandsalternativet. Enligt utredningens uppfattning bör emellertid endast etablering av ett nytt jägarförband komma i fråga.

Redan under den första etappen av utredningsarbetet kom utredningen fram till att förbandet skulle byggas upp för en utbildningskapacitet

av omkring 500 värnpliktiga under grundutbildning. Utredningen anser emellertid att även ett förband med 650 värnpliktiga kan godtas. Med en utbildningskontingent av denna storlek kommer det nya förbandet att omfatta de nuvarande grundutbildningskontingenterna för fältjäger- och jägarförband vid I 5 i Östersund och K 4 i Umeå.

Om den utbildning som bedrivs vid K 4 flyttas över till det nya förbandet i Arvidsjaur, bör detta enligt utredningen behålla K 4:s namn och förbandstraditioner.

Utredningen har beräknat att det vid ett förband av denna storlek behövs sammanlagt 196 anställda. Till dessa kommer behov av civil personal på deltid för lokalvård samt för marketenteri och fritidslokaler. Antalet arbetstillfällen för civil personal beräknas till sammanlagt ca 80.

Om förbandet får den utformning som utredningen har förordat, räknar utredningen med att I 5 och I 20 i Umeå skall tillföras minst 330–350 värnpliktiga från andra förband. Detta tillskott bör enligt utredningens uppfattning lämpligen ske genom att föra över utbildningskontingenten från ett förband som därvid dras in. Utredningen har funnit det möjligt att studera endast begränsade fredsorganisatoriska följdverkningar. Den anser dock att det vid de fortsatta studierna av arméns framtida organisation går att på ett godtagbart sätt passa in upprättandet av det nya förbandet även om åtgärden inte ligger helt i linje med en rationell utbildningsorganisation.

En viktig, kanske avgörande förutsättning för lokalisering av det nya förbandet är enligt utredningen en fullgod rekrytering av fast anställd personal. Enligt utredningens mening bör det finnas goda förutsättningar att rekrytera civil personal inom regionen. Med hänsyn till den rådande bristen på plutonsofficerare inom armén har utredningen undersökt, om det finns andra rekryteringsvägar än de normala som kan ge ett extra tillskott till denna officerskategori. Flera alternativ för en sådan utbildning har undersökts. Utredningen anser det motiverat att redan innan förbandet sätts upp på försök utbilda lokalt rekryterade instruktörsaspiranter i Arvidsjaur, även om detta inte medför några direkta kostnadsbesparingar. Förutsättningarna för att förlägga en militär utbildningskontingent till någon av internatskolorna i Arvidsjaur bedömer utredningen som goda.

Utredningen anser det viktigt att kostnaderna för resor till och från orten kan minskas väsentligt. För att stimulera rekryteringen och underlätta omplacering av anställda till Arvidsjaur bedömer utredningen att det också är nödvändigt med en omfattande information om arbets- och boendemiljön i Arvidsjaur.

I enlighet med direktiven har utredningen undersökt förutsättningarna att till förbandet i Arvidsjaur tillfälligt förlägga vinterutbildning av skolor och kurser. Utredningen finner det lämpligt att genomföra sådan utbildning men anser att frågan bör utredas närmare sedan beslut har fattats om förbandstyp m. m.

Det nya förbandet behöver enligt utredningen tillföras viss utbild-

ningsmateriel. Detaljerade undersökningar bör genomföras för att undersöka möjligheterna att låna sådan materiel från mobiliseringsförråd eller förråd av ersättningsmateriel.

Utredningen hävdar att det nya förbandets kasernområde bör ligga sydväst om Arvidsjauras samhälle och i omedelbar anslutning till kasernområdet ett övnings- och skjutfält. Kasernetablissemnet måste enligt utredningen kunna bjuda de anställda en arbetsmiljö som är väl anpassad efter de särskilda Norrlandsförhållandena. Det bör samtidigt ge en god utbildnings- och fritidsmiljö för de värnpliktiga. Övnings- och skjutfältet bör med hänsyn till behovet av att kunna bedriva samövningar med andra förband vara större än enligt gällande normer. Omkring 4 900 ha mark bör förvärfvas för ändamålet.

Utbildningsanordningarna utomhus bör enligt utredningen utformas så att utbildningen ger god effekt även under svåra väderleksförhållanden. I anslutning till gymnastikhallen bör inrättas en simhall och en bastu. Fritidslokalerna bör, understryker utredningen vidare, ges en tilltalande inredning och utformas så att de kan utnyttjas även av ortens ungdom, kommunen och olika institutioner.

Om ett nytt fredsförband förläggs till Arvidsjaur anser utredningen att en flygplats måste anläggas i närheten av orten. Frågan om flygplatsens läge liksom vissa flygoperativa och andra därmed sammanhängande frågor måste emellertid utredas ytterligare. Utredningen räknar med att 300 värnpliktiga jämte visst befäl varannan helg kommer att utnyttja flygplatsen för resor till och från Mellansverige i chartrade jetplan av typ DC 9 eller motsvarande.

Utredningen pekar på betydelsen av att militära och civila intressen av olika slag samordnas på lokaliseringsorten. En sådan samordning bedömer utredningen i viss utsträckning vara möjlig i fråga om utbildningslokaler, hälso- och sjukvård samt vissa fritidsaktiviteter. Genom detta räknar utredningen med att vissa besparingar kan göras. Den nödvändiga samordningen av förbandsetableringen och utbyggnaden av tätorten Arvidsjaur i övrigt bör enligt utredningen säkerställas genom att ett särskilt organ, t. ex. en samarbetsdelegation, inrättas.

En stor del av *remissinstanserna* biträder eller lämnar utredningens förslag utan erinran. Berörd länsstyrelse och kommun understryker särskilt de nya arbetstillfällena som skapas i Arvidsjaur genom förbandets lokalisering dit.

Huvuddelen av de militära myndigheterna är starkt kritiska mot förslaget. Det finns enligt deras mening inga militära skäl att sätta upp ett nytt förband i Norrland. Militärbefälhavaren för Övre Norrlands militärområde anser dock att det nya förbandets lokalisering till Arvidsjaur har både strategisk och beredskapsmässig betydelse.

Flera remissinstanser berör valet av förbandstyp. Om ett förband skall etableras i Arvidsjaur bör detta enligt överbefälhavaren ske genom att K 4 i Umeå flyttas dit. Även försvarets rationaliseringsinstitut förordar en sådan lösning. Arméchefen anser att en flyttning av T 3 till Arvidsjaur är att föredra. Militärbefälhavaren för Övre Norrlands militärområde före-

slår ett kombinerat K 4/trängförband i Arvidsjaur.

Remissinstanserna har inga erinringar mot den föreslagna storleken av förbandet eller finner den i stort acceptabel.

Chefen för armén och försvarets rationaliseringsinstitut framhåller att följdverkningarna för fredsorganisationen av det nya förbandet kan bedömas först sedan en långsiktig planering för fredsorganisationen föreligger.

De av utredningen föreslagna åtgärderna för rekrytering av personal biträds av flertalet remissinstanser. I detta sammanhang framhålls från flera håll att det behövs särskilda åtgärder för att kunna bereda kvinnor anställning på den nya förbandsorten.

Förslaget att på försök förlägga viss del av utbildningen av fast anställt plutonsbefäl till Arvidsjaur redan innan förbandet sätts upp tillstyrks av flera instanser. Enligt chefen för armén måste emellertid frågan utredas närmare. Den praktiska utbildningen bör på grund av att övningstrupp saknas enligt hans mening inte förläggas till Arvidsjaur.

Flera remissinstanser tar upp de värnpliktssociala följderna av förslaget till behandling. Bl. a. framhåller militärpsykologiska institutet att kraven på den yttre fritidsmiljön knappast kan tillgodoses i en ort av Arvidsjaur storlek.

Utredningens förslag att en viss del av arméns vinterutbildning flyttas till Arvidsjaur finner länsstyrelsen i Norrbottens län lämpligt. Arméchefen och försvarets rationaliseringsinstitut har däremot vissa invändningar mot detta.

Samtliga militära remissinstanser anser att utredningens förslag om att utreda möjligheterna att låna viss utbildningsmateriel från mobiliseringsförråd kan leda till att beredskapen sänks på ett inte acceptabelt sätt.

Utredningens uppfattning att kasernetablisement samt övnings- och skjutfält bör anpassas till de förhållanden som råder i Norrland delas av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan. I sammanhanget påpekar Svenska samernas riksförbund att det aktuella övningsområdet är renbetesområde för en sameby och flyttområde för flera andra byar. Enligt förbundet bör staten utreda de olägenheter som uppkommer genom den föreslagna lokaliseringen och lämna förslag till kompensation och ersättning.

Remissinstanserna har inte något att erinra mot utredningens förslag om att anlägga ett flygfält i anslutning till Arvidsjaur och dess synpunkter på vägkommunikationerna.

Flertalet av remissinstanserna har också helt eller delvis biträtt utredningens synpunkter på att samordna militära och civila anordningar. Med hänsyn till väntade svårigheter att rekrytera medicinalpersonal framhåller försvarets sjukvårdsstyrelse att vissa fördelar kan vinnas genom ett samgående med Arvidsjaur sjukhus.

Flera remissinstanser har lämnat synpunkter på utredningens kostnadsberäkningar. Statens planverk anser liksom 1968 års lokaliseringsutredning och LO att en ekonomisk analys av hela projektet är nödvändig. Planverket efterlyser vidare en uppskattning av den totala effekt som

förslagets genomförande kommer att få för sysselsättningen.

Utredningens förslag om en samarbetsdelegation för förbundets etablering är enligt flertalet av remissinstanserna lämpligt.

Departementschefen uttalar att etablerandet av ett fredsförband i Arvidsjaur främst skall ses som ett led i sysselsättnings- och regionalpolitiken. Han erinrar om att riksdagen hösten 1972 antog ett regionalpolitiskt handlingsprogram för landet i dess helhet (prop. 1972:111, InU 1972:28, rskr 1972:347). Sedermera har riksdagen tagit ställning till regeringens förslag angående medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten (prop. 1973:50, InU 1973:7, rskr 1973:248).

Inom försvarsdepartementet har en samhällsekonomisk analys av projektet genomförts. Den har syftat till att kartlägga den totala samhälleliga resursuppostringen av att fredsförbandet sätts upp. En direkt jämförelse med andra tänkbara konkreta lokaliseringsobjekt har legat utanför ramen för studien. Däremot har antaganden gjorts om konsekvenserna av sysselsättningspolitiska åtgärder som har bedömts bli nödvändiga om förbandsetableringen inte blir av.

Enligt den samhällsekonomiska kalkylen beräknas att fredsförbandet inkl. kommunala följdinvesteringar direkt och indirekt under investeringsfasen skapar sysselsättning i Arvidsjaurregionen åt ca 250 personer i fem år. Här ingår den direkta sysselsättningen vid byggnads- och anläggningsarbete, iordningställande av markområde, vägbyggnationer etc. och den indirekta sysselsättningen genom att materiel och tjänster tillverkas och levereras lokalt eller regionalt. Under driftperioden beräknas vidare förbandsetableringen direkt och indirekt ge upphov till totalt mellan 450 och 500 arbetstillfällen, varav mellan 350 och 400 med regionalt rekryterad arbetskraft. I denna beräkning ingår direkt sysselsatta vid förbandet, indirekt sysselsatta genom förbandets köp av varor och tjänster samt effekten på sysselsättningen inom bl. a. servicesektorn genom olika spridningseffekter.

Enligt kalkylen skulle förbandets uppsättning och drift innebära en sammanvägd *statsfinansiell* merkostnad över hela livslängden (nuvärde) på ca 150 milj. kr. eller uttryckt som annuitet över en 40-årig livslängd ca 13 milj. kr. Till detta beräknas komma en *kommunfinansiell* merkostnad för följdinvesteringar på ca 30 milj. kr. eller uttryckt som annuitet ca 2 milj. kr. I kalkylen ingår inte kostnader för flygfält.

Den totala samhällsekonomiska resursuppostringen inkl. kommunala följdinvesteringar för att sätta upp och driva förbandet beräknas enligt kalkylen till mellan 40 och 75 milj. kr. eller uttryckt som annuitet ca 3–6 milj. kr. Studien tyder således på att den samhällsekonomiska resursuppostringen av att förlägga ett fredsförband till Arvidsjaur torde ligga lägre än den stats- och kommunfinansiella belastningen av projektet.

De bedömda sysselsättningseffekterna av att sätta upp fredsförbandet utgör ett väsentligt bidrag när det gäller att uppfylla statsmakternas regionalpolitiska målsättning för Norrbottens inland och är ett viktigt led

i insatsen för Vindelälvsområdet som helhet. Genom de arbetstillfällen som kommer att erbjudas i samband med uppbyggnaden av etablissemang i Arvidsjaur kan behovet av andra arbetsmarknadspolitiska insatser i regionen i form av beredskapsarbeten beräknas bli i motsvarande mån mindre.

Mot denna bakgrund förordar departementschefen att ett fredsförband upprättas i Arvidsjaur. Förbandet bör bära K 4:s namn. Det bör dimensioneras för grundutbildning av ca 650 värnpliktiga. Inriktningen av utbildningen vid det nya förbandet är han inte beredd att nu ta ställning till. Denna fråga måste närmare utredas. Upprättandet av det nya förbandet och nedläggningen av P 1 innebär att ytterligare ca 650 värnpliktiga kommer att grundutbildas i övre Norrland. Hur dessa bör fördelas på olika förband behöver ytterligare övervägas. Antalet värnpliktiga som utbildas i nuvarande garnisonsorter i Norrland skall dock i huvudsak förbli oförändrat. Departementschefen erinrar om att ca 1 500 värnpliktiga som är krigsplacerade vid förband med krigsuppgifter i övre Norrland f. n. utbildas i Mellansverige.

Departementschefen anser, liksom utredningen, att en samarbetsdelegation bör inrättas. De förordade organisationsändringarna bör — framhåller departementschefen — genomföras i nära samråd med den berörda personalens organisationer på såväl lokal som central nivå. Olika åtgärder bör vidtas för att underlätta omplaceringen av denna personal och för att erbjuda övertalig personal annan anställning. Vidare måste frågan om särskilda åtgärder för värnpliktiga som fullgör sin tjänstgöring långt från hemorten ägnas stor uppmärksamhet.

Departementschefen är inte beredd att nu ta ställning till frågan om ett flygfält i Arvidsjaur.

Vid anskaffningen av mark för övningsfältet i Arvidsjaur kommer vissa synpunkter som har framförts av Svenska samernas riksförbund enligt departementschefen att närmare övervägas.

Av investeringskostnaden för att sätta upp det nya förbandet, som beräknas till 150 milj. kr., bör 100 milj. kr. enligt departementschefen anvisas utanför utgiftsramen för det militära försvaret. Återstående medelsbehov får finansieras genom medel som kan komma att inflyta vid försäljning av S 1:s och AKS:s mark och byggnader i Uppsala samt i övrigt av anslagsmedel inom utgiftsramen genom att de investeringar vid I 1 och P 10, som hade varit nödvändiga om P 1:s värnpliktskontingent skulle ha fördelats på dessa förband, inte behöver genomföras.

Vad beträffar de medel som bör anvisas utanför utgiftsramen erinrar departementschefen om att medel för sysselsättningsstimulerande åtgärder under elfte huvudtiteln under en följd av år i vissa fall har ställts till förfogande för att betala byggnadsarbeten, materiel m. m. för det militära försvaret. För budgetåret 1973/74 får enligt riksdagens beslut sådana medel disponeras utöver utgiftsramen till ett belopp av högst 20 milj. kr. Enligt departementschefen bör motsvarande ordning tillämpas även i förevarande fall. De medel som ställs till försvarets förfogande från elfte huvudtiteln bör således ökas med sammanlagt 100 milj. kr. under

den tid om 4—5 år som byggnationen beräknas pågå i Arvidsjaur. Någon höjning av den för budgetåret 1973/74 bestämda ramen om 20 milj. kr. bedömer departementschefen dock inte erforderlig.

I propositionen förordade organisationsändringar bör enligt departementschefen i sin helhet vara genomförda den 1 juli 1979 och det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa tidsplanen härför. Om förutsättningarna skulle ändras i sådan mån att skäl föreligger att skjuta på organisationsåtgärdernas slutliga genomförande, bör Kungl. Maj:t äga att besluta härom.

Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motionsyrkanden.

Beträffande lokaliseringspolitiska insatser behandlar utskottet motionen 1973:2074 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser hemställa att riksdagen måtte besluta

1. att avslå Kungl. Maj:ts proposition 1973:135,
2. att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till lokaliseringspolitiska insatser i Arvidsjaurområdet enligt de grunder som anges i motionen.

Beträffande centraliserad repetitionsutbildning behandlar utskottet

dels motionen 1973:2078 av herrar Enskog och Tobé (fp) såvitt avser hemställa att riksdagen beslutar att till Arvidsjaur förlägga en anläggning för central repetitionsutbildning dimensionerad för 1 000 värnpliktiga,

dels motionen 1973:2080 av herr Åkerfeldt m. fl. (c) såvitt avser hemställa att riksdagen, med bifall till förslaget om förläggning av ett fredsförband till Arvidsjaur, beslutar att förbandets uppgifter skall närmare utredas, med beaktande även av det i motionen angivna alternativet med ett repetitionsutbildningsförband.

Beträffande frågan om anläggande av ett flygfält i anslutning till fredsförbandet behandlar utskottet

dels motionen 1973:2037 av herr Lövenborg m. fl. (vpk) såvitt avser förslaget att riksdagen i anledning av proposition 1973:135 måtte uttala

1. att planering av ett flygfält i Slagnäs synkroniseras med upprättandet av förbandet,
2. att huvuddelen av kostnaderna härför skall åvila staten,

dels motionen 1973:2079 av herrar Stridsman och Johansson i Holmgården (c) i vilken har hemställts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1973:135 beslutar att frågan om anläggande av ett flygfält i samband med fredsförbandet i Arvidsjaur omgående skall bli föremål för utredning.

Beträffande konsekvenserna för rennäringen behandlar utskottet

dels motionen 1973:2037 av herr Lövenborg m. fl. (vpk) såvitt avser förslaget att riksdagen i anledning av proposition 1973:135 måtte uttala att verkningarna av förbandets förläggning till Arvidsjaur för renskötseln i samråd med samerna skyndsamt utredes och förslag om ekonomisk

kompensation åt samerna jämte övriga i sammanhanget erforderliga åtgärder som kan anses påkallade utarbetas,

dels motionen 1973:2078 av herrar Enskog och Tobé (fp) såvitt avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en särskild utredning med representanter för berörda samebyar för att klarlägga behovet av åtgärder samt ersättningsbelopp till följd av förlust av renbete m. m. och förslag med anledning härav.

Beträffande kostnadsfrågan behandlar utskottet motionen 1973:2078 av herrar Enskog och Tobé (fp) såvitt avser hemställan att riksdagen beslutar att investeringskostnaderna för ett förband i Arvidsjaur inte skall belasta den militära utgiftsramen.

Utskottet

Försvarets fredsorganisationsutredning fick år 1969 i uppdrag att utreda förutsättningarna för att förlägga ett nytt fredsförband till ort i övre Norrlands inland. Utredningen skulle bedrivas i två etapper. I den första etappen skulle de tekniskt-ekonomiska förutsättningarna klarläggas och lämpliga platser inventeras. I den andra etappen skulle beräkningarna omsättas på en eller högst två alternativa platser.

Enligt direktiven för detta uppdrag borde det nya förbandet inriktas på utbildning av jägar-, gränsjägar- och fältjägarförband samt spaningsförband. Förbandet borde dimensioneras för grundutbildning enligt tre alternativ, nämligen 500, 1 000 eller 1 500 värnpliktiga. Alla tre alternativen skulle belysas av utredningen.

I ett delbetänkande våren 1970 konstaterade utredningen att undersökningen om ett nytt arméförband i övre Norrlands inland inte låg helt i linje med utredningens ursprungliga direktiv från år 1967. Direktiven om det nya förbandet har därför betraktats som anvisningar för en helt fristående utredning, avsedd att utnyttjas som utgångsvärden vid lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiska överväganden i större sammanhang. Detta synsätt har också varit en utgångspunkt för förslaget i propositionen 1973:135 att förlägga ett fredsförband i Arvidsjaur.

Enligt departementschefen skall etablerandet av ett fredsförband i Arvidsjaur främst ses som ett led i sysselsättnings- och regionalpolitiken. Han erinrar om att riksdagen hösten 1972 antog ett regionalpolitiskt handlingsprogram för landet i dess helhet (prop. 1972:111, InU 1972:28, rskr 1972:347). Detta handlingsprogram anger att regionalpolitiken skall syfta till en sådan geografisk spridning av tillgängliga resurser att människorna i skilda regioner kan erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter och likvärdig tillgång till service av social, kommersiell och kulturell karaktär. För att uppnå detta mål skall resurserna i nödvändig utsträckning koncentreras inom de olika regionerna i syfte att skapa differentierade arbetsmarknader och eftersträvad servicekvalitet.

Departementschefen framhåller att det inte finns något principiellt samband med frågan om P:ls nedläggning och S:ls flyttning till Enköping. Den fredsorganisatoriska förändringen i Mälardistriktet beting-

as av pansartruppernas framtida krigsorganisation, dess påverkan på pansartruppernas fredsorganisation, kraven på rationalitet i fredsorganisationen och av de på sikt ogynnsamma utbildningsbetingelserna för S 1 i Uppsala.

Det råder, såvitt utskottet kunnat finna, stor enighet om behovet av lokaliseringspolitiska insatser i övre Norrlands inland. Det har däremot inte gått att uppnå enighet om en förbandsetablering i Arvidsjaur. Förslaget har mött invändningar från militärt håll. I flera av de motioner som väckts med anledning av propositionen ifrågasätts också lämpligheten av att förlägga ett fredsförband till Arvidsjaur.

Motionen 1973:2074 efterlyser alternativa förslag. Behovet av åtgärder för att stimulera sysselsättningen i Arvidsjaurområdet ifrågasätts inte. Stödinsatser måste emellertid -- framhåller motionärerna -- genomföras inom ramen för en samlad plan, där olika alternativ kunnat vägas mot varandra. Endast härigenom skapas förutsättningar för en lösning, som totalt sett ger bästa effekt av de resurser som satsas.

Utskottet, som nyligen har behandlat en motion om ökad samordning i samhällsplaneringen (FöU 1973:22), anser för sin del att också det militära försvaret bör medverka i de regionalpolitiska satsningarna. Enligt vad utskottet kunnat konstatera är man inom Övre Norrlands militärrområde positiv till tanken på ett fredsförband i Arvidsjaur. Utskottet anser att krigsmakten inte bör undandra sig detta tillfälle att göra en lokaliseringspolitisk insats och avstyrker därför bifall till motionen 1973:2074 i de delar varom nu är fråga.

Departementschefen föreslår att fredsförbandet i Arvidsjaur dimensioneras för grundutbildning av ca 650 värnpliktiga. Det nya förbandet, som föreslås överta benämning från Norrlands dragoner (K 4) i Umeå, beräknas behöva 196 anställda. Härtill kommer behov av civil personal på deltid för lokalvård samt för marketenteri och fritidslokaler. Antalet arbetstillfällen för civil personal beräknas till sammanlagt ca 80.

På några punkter är departementschefen inte beredd att nu ta ställning. Det gäller inriktningen av den utbildning som skall bedrivas vid det nya förbandet och frågan om att anlägga ett flygfält i Arvidsjaur. En fråga som också skjuts på framtiden är konsekvenserna för rennärningen. Flera motionsyrkanden föreligger emellertid som berör dessa frågor.

Motionerna 1973:2074, 1973:2078 och 1973:2080 tar upp frågan om verksamhetens inriktning. Inför de betänkligheter som från olika håll anförts mot den föreslagna förbandsetableringen för motionärerna fram tanken att, i stället för ett förband för grundutbildning av värnpliktiga, förlägga en särskild utbildningsplats för centraliserad repetitionsutbildning i Arvidsjaur. Ett sådant alternativ har enligt motionärerna fördelar från utbildningssynpunkt och saknar många av de nackdelar som är förenade med ett förband för grundutbildning. Motionärerna anser det också mer gynnsamt från sysselsättningssynpunkt.

Tanken på en centraliserad repetitionsutbildning är inte ny. Som framgår av motionerna diskuterades inom 1960 års värnpliktsutredning behovet av en särskild utbildningsorganisation för genomförande av repetitionsutbildning bl. a. i övre Norrland. En sådan utbildning skulle minska uppgången i utbildningsbelastning vid truppförbanden i samband med övergång till nytt system med intensifierad repetitionsutbildning och höja effektiviteten i utbildningen. Som en bieffekt skulle insatsberedskapen stärkas genom att utbildningsomgångar skulle vara inkallade under huvuddelen av året, bl. a. under den tid då grundutbildningsförbanden inte kunde lösa bevaknings- och stridsuppgifter. Det är främst av kostnadsskäl som tanken inte har kunnat realiseras.

Utskottet vill först konstatera att alternativet med repetitionsutbildning inte tidigare har diskuterats, när det gäller förbandsetableringen i Arvidsjaur. Härav följer att den samhällsekonomiska utvärdering och de överväganden i övrigt som legat till grund för propositionen i denna del inte är giltiga för ett repetitionsutbildningsförband.

Att koncentrera viss repetitionsutbildning till Arvidsjaur är i och för sig fullt möjligt. Utskottet vill dock peka på att en sådan lösning kan få negativa konsekvenser för repetitionsutbildningen. Samövningar med andra förband och övning i brigadförband försvåras för alla de förband som kontinuerligt repetitionsutbildas i Arvidsjaur. Eftersom flertalet av soldaterna inte är avsedda för krigsanvändning i denna del av landet, blir de också mindre förtrodda med den terräng som de skall uppträda i under allvarigare förhållanden. Alternativet medför å andra sidan att de värnpliktiga från Mellansverige kommer i kontakt med en terräng där åtskilliga av dem kanske kommer att sättas in i händelse av krig. För kommunens del kan en etablering av enbart ett repetitionsutbildningsförband inte anses ge den stadga och verksamheten den kontinuitet som kommunen med hänsyn till sina åtaganden har rätt att kräva.

Utskottet kan för sin del inte se repetitionsutbildningen som ett alternativ till propositionens förslag om ett grundutbildningsförband. En utbildning av den typ som redovisas i propositionen bör enligt utskottets mening utgöra grunden för förbandets verksamhet. Med denna utgångspunkt har utskottet också övervägt ett mellanalternativ, som innebär att man i Arvidsjaur etablerar ett kombinerat grundutbildnings- och repetitionsövningsförband.

Ett förband med denna inriktning av verksamheten fyller väl de krav som man kan ställa från regionalpolitisk synpunkt. En kombinerad grund- och repetitionsutbildning bör kunna leda till ett bättre utnyttjande av förbandets resurser. Den ger också vissa möjligheter till en avvägning av utbildningsverksamheten som kan utnyttjas för att reglera tillströmningen av värnpliktiga. Det bör härigenom vara möjligt att till förbandet tillfälligt förlägga vinterutbildning av skolor och kurser. När man mot denna bakgrund fastställer kontingentens storlek samt varifrån den skall rekryteras måste enligt utskottets mening strävan vara att tillgodose de värnpliktssociala synpunkterna så mycket som möjligt.

Utskottet har vid sina överväganden funnit att mellanalternativet har

vissa fördelar och förordar därför att det nya förbandet i Arvidsjaur organiseras som ett kombinerat grundutbildnings- och repetitionsövningsförband. Den närmare utformningen av förbandet bör ske med utgångspunkt härifrån. En viktig fråga som bör övervägas ytterligare är värnpliktskontingentens storlek. Utskottet räknar med att grundutbildningen kan minska till förmån för repetitionsutbildningen.

Vad utskottet har anfört med anledning av motionerna 1973:2078 och 1973:2080 såvitt nu är i fråga bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

Departementschefen anmäler i propositionen att han inte är beredd att ta ställning till frågan om ett flygfält i Arvidsjaur. Det har gett anledning till yrkanden i motionerna 1973:2037 och 1973:2079, som går ut på att riksdagen det oaktat skall fatta beslut om byggandet av ett flygfält i Arvidsjaur. Båda motionerna hänvisar i detta sammanhang till fredsorganisationsutredningens uttalanden på denna punkt.

Fredsorganisationsutredningen har vid sina överväganden utgått från att ett flygfält måste byggas i Arvidsjaur för att det skall bli möjligt att ordna hemtransporter av värnpliktiga med flyg vid helgpermissioner och för att tillgodose de rent regionalpolitiska behoven av smidiga transporter. Frågan är emellertid långtifrån utredd. Bl. a. återstår att utreda flygplatsens läge liksom vissa flygoperativa och andra därmed sammanhängande problem. En betydelsefull fråga är också hur kostnaderna skall fördelas mellan olika intressenter.

Mot denna bakgrund är utskottet inte heller för sin del berett att ta ställning i flygfältsfrågan och kan därför inte tillstyrka motionerna 1973:2037 såvitt nu är i fråga och 1973:2079. Utskottet förutsätter emellertid att utredningen om ett flygfält i Arvidsjaur fortsätter. Härvid bör även turistnäringens och närliggande kommuners behov övervägas.

Ett fredsförband i Arvidsjaur får vissa konsekvenser för rennärningen. Frågan tas upp i motionerna 1973:2037 och 1973:2078 som var för sig i denna del utmynnar i förslag om en särskild utredning, i vilken även representanter för samerna skall ingå. Motionärerna anser att riksdagen redan i samband med beslutet om fredsförbandet bör uttala sig för att samernas rättigheter tas till vara.

Som framgår av propositionen har departementschefen för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att en särskild samarbetsdelegation tillsätts för att samordna militära och civila intressen i Arvidsjaur. Han uttalar också att vissa synpunkter som har framförts av Svenska samernas riksförbund bör närmare övervägas i samband med att mark för övningsfältet i Arvidsjaur anskaffas. Det får härigenom enligt utskottets mening anses väl sörjt för att ersättningsfrågor som uppkommer i samband med förbandsetableringen skall få en tillfredsställande lösning. Motionerna 1973:2037 och 1973:2078 bör därför, såvitt nu är i fråga, inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet skall till slut något beröra de ekonomiska konsekvenserna av förbandslokalisering i Arvidsjaur.

Man har, som förut nämnts, inom försvarsdepartementet genomfört en samhällsekonomisk analys av Arvidsjaurprojektet. Den har syftat till att kartlägga den totala samhällsliga resursupoffringen av att fredsförbandet sätts upp. En direkt jämförelse med andra tänkbara konkreta lokaliseringsobjekt har legat utanför ramen för detta arbete. Däremot har antaganden gjorts om konsekvenserna av sysselsättningspolitiska åtgärder som har bedömts bli nödvändiga om förbandsetableringen inte blir av.

Enligt kalkylen skulle förbandets uppsättning och drift medföra en sammanvägd statsfinansiell merkostnad över hela livslängden (nuvärde) på ca 150 milj. kr. eller uttryckt som annuitet över en 40-årig livslängd ca 13 milj. kr. Till detta beräknas komma en kommunfinansiell merkostnad för följdinvesteringar på ca 30 milj. kr. eller uttryckt som annuitet ca 2 milj. kr. I kalkylen ingår inte kostnader för flygfält.

Den totala samhällsekonomiska resursupoffringen inkl. kommunala följdinvesteringar för att sätta upp och driva förbandet beräknas enligt kalkylen uppgå till mellan 40 och 75 milj. kr. eller uttryckt som annuitet ca 3–6 milj. kr. En samtidigt genomförd sysselsättningskalkyl visar att ca 250 personer sysselsätts under fem år i investeringsfasen och mellan 450 och 500 sysselsätts direkt och indirekt under driftperioden.

Investeringskostnaden för att sätta upp förbandet i Arvidsjaur beräknas till 150 milj. kr. Av detta belopp bör enligt departementschefen 100 milj. kr. anvisas utanför utgiftsramen för det militära försvaret. Finansieringen i övrigt föreslås ske dels genom medel som kan komma att flyta in vid försäljning av S 1:s och AKS:s mark och byggnader i Uppsala, dels med anlitanad av anslagsmedel inom utgiftsramen som frigörs genom att de investeringar vid I 1 och P 10, som hade varit nödvändiga om P 1:s värnpliktskontingent skulle ha fördelats på dessa förband, inte behöver genomföras.

I motionen 1973:2078 yrkas att investeringskostnaden inte till någon del skall belasta den militära utgiftsramen. Detta är en förutsättning för att motionärerna – bl. a. med hänsyn till avsaknaden av andra alternativ – trots vissa betänkligheter är beredda att godta att ett förband upprättas i Arvidsjaur. Utskottet anser liksom departementschefen att merkostnaden för förbandsetableringen i Arvidsjaur bör gå utanför ramen.

Utskottet godtar förslaget till finansieringssätt för förbandsetableringen i Arvidsjaur. De medel för sysselsättningsfrämjande åtgärder som brukar ställas till försvarets förfogande från elfte huvudtiteln ökas utan återbetalningsskyldighet för försvaret med sammanlagt 100 milj. kr. under den tid om 4–5 år som byggnationen beräknas pågå. Om en försäljning av S 1:s mark och byggnader i Uppsala inte kommer till stånd bör Kungl. Maj:t underställa riksdagen förslag om hur den del av finansieringen av fredsförbandet i Arvidsjaur bör täckas som eljest skulle ha bestridits av försäljningsmedel. Sådan medelsanvisning bör inte belasta utgiftsramen för det militära försvaret. Något särskilt beslut av riksdagen enligt motionen 1973:2078 punkten 2 behövs inte.

Hemställan

Utskottet har i det föregående behandlat i propositionen 1973:135 framlagda förslag jämte motioner i ämnet, avseende dels ändringar av fredsorganisationen för vissa arméförband, dels förläggning av ett nytt förband till övre Norrlands inland. Med hänvisning till vad utskottet därvid anfört hemställer utskottet

- A. beträffande organisationsutvecklingen inom krigsmakten
 - 1. att riksdagen avslår motionen 1973:417,
 - 2. att riksdagen avslår motionen 1973:1120,
- B. beträffande föreslagna ändringar av förbandsorganisationen såvitt avser Upplands signalregementet (S 1), Göta livgarde (P 1) och Södermanlands regemente (P 10)
 - 1. att riksdagen med avslag på propositionen 1973:135 och motionerna 1973:2074, 1973:2078 och 1973:2080 i denna del beslutar att inte nu ta ställning till propositionens förslag beträffande S 1 och Fo 47/48,
 - 2. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:135 och med avslag på motionerna 1973:2074, 1973:2078 och 1973:2080 i denna del godkänner propositionens förslag beträffande P 1,
 - 3. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:135 och med avslag på motionen 1973:2074 i denna del godkänner propositionens förslag beträffande P 10,
 - 4. att riksdagen avslår motionen 1973:2014,
- C. beträffande den föreslagna omflyttningen av vissa skolor, nämligen arméns kompaniofficersskola (AKS), luftvärnsskjutskolan (LvSS) och pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS)
 - 1. att riksdagen avslår motionen 1973:2038,
 - 2. att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2074 i denna del beslutar om flyttning av AKS och LvSS på föreslaget sätt,
 - 3. att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2075 beslutar att PKAS flyttas till Skövde,
- D. beträffande lokaliseringspolitiska insatser och etablering av ett förband i Arvidsjaur
 - 1. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:135 och med avslag på motionen 1973:2074 i denna del beslutar att ett nytt förband etableras i Arvidsjaur,
 - 2. att riksdagen med anledning av motionerna 1973:2078 och 1973:2080 i denna del som sin mening ger Kungl. Maj:t

till känna vad utskottet har anfört om det nya förbandets inriktning m. m.,

E. att riksdagen beträffande frågan om anläggande av ett flygfält i Arvidsjaur avslår motionerna 1973:2037 och 1973:2079, den förra motionen såvitt nu är i fråga,

F. att riksdagen beträffande konsekvenserna för rennäringen avslår motionerna 1973:2037 och 1973:2078 i denna del,

G. att riksdagen beträffande kostnaderna för en förbandsetablering i Arvidsjaur avslår motionen 1973:2078 i denna del.

Stockholm den 6 december 1973

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustafsson i Stenkyrka (c), Gustafsson i Uddevalla (s), Gustavsson i Ängelholm (s), Pettersson i Kvänum (c), Häll (s), Öhval (fp), Brännström (s), Pettersson i Lund (s), Virgin (m), Gustavsson i Nässjö (s), Karl Bengtsson i Varberg (fp), Högström (s), Åkerfeldt (c) och Runesson (s).

Reservationer

1. beträffande organisationsutvecklingen inom krigsmakten av herrar Petersson i Gäddvik och Virgin (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet kan" och på s. 11 slutar med "motionen 1973:417" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det anledning överväga formerna för arbetet på en omorganisation av krigsmaktens fredsorganisation. Erfarenheterna från tidigare förändringar i fredsorganisationen har inte alltid varit positiva. Tvärtom har förändringarna i vissa fall kännetecknats av kortsynthet och ryckighet, vilket åsamkat samhället dryga kostnader och otrivsel bland personalen med minskad effektivitet i det dagliga arbetet som följd. Strävan bör nu vara att komma fram till ett genomarbetat, långsiktigt och samlat förslag då det gäller försvarets framtida fredsorganisation och undvika lösningar på kort sikt.

Bevarandepincipen, som är så aktuell bl. a. inom miljödebatten, torde även då det gäller försvarets framtida fredsorganisation var en linje att arbeta efter. Därigenom kan man undvika förhastade beslut med negativa verkningar i framtiden. Det är angeläget att man i stället kommer fram till en grundlig och saklig utredning som på lång sikt ger de fördelar som eftersträvas.

Utvecklingen av försvarets fredsorganisation har väsentlig betydelse för flera sektorer av samhället liksom för individen. Utskottet delar den uppfattning som kommit till uttryck i motionen 1973:1120 att företrädare för de demokratiska partierna bör ha möjlighet att delta redan under utredningsskedet i handläggningen av detta viktiga frågekomplex.

Riksdagen bör som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet har anfört med anledning av motionerna 1973:417 och 1973:1120.

dels att utskottets hemställan under A (s. 29) bort ersättas med en hemställan av följande lydelse:

A. att riksdagen beträffande organisationsutvecklingen inom krigsmakten med anledning av motionerna 1973:417 och 1973:1120 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet har anfört,

2. beträffande föreslagna ändringar av förbandsorganisationen av herrar Petersson i Gäddvik (m), Öhvall (fp), Virgin (m), Karl Bengtsson i Varberg (fp) och Åkerfeldt (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Departementschefens bedömning" och slutar med "är fråga" bort utgå,

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Som framgår" och slutar med "till infanteriregemente" bort ha följande lydelse:

I det läge, som uppkommit genom televerkets påpekanden, är det enligt utskottets mening knappast möjligt att nu ta ställning till förslaget att flytta S 1 från Uppsala till Enköping. Innan störningsfrågan är fullt klarlagd vill utskottet för sin del inte uttala sig för en omlokalisering av S 1 och Fo 47/48 till Enköping. Frågan härom bör anstå i avvaktan på resultatet av televerkets fullständiga undersökning.

Frågan om S 1:s lokalisering berör i hög grad Enköping, främst från regionalpolitisk synpunkt. Om televerkets fortsatta undersökningar leder till att S 1 ej kan flytta dit, uppkommer en svår situation för Enköping. Bl. a. med hänsyn härtill bör frågan om P 1:s framtid nu lämnas öppen.

Riksdagen bör alltså inte nu fatta beslut om att flytta S 1 med tillhörande skolor och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48) till Enköping. Då S 1:s lokalisering berör såväl P 1 som åtminstone indirekt — P 10 bör riksdagen inte heller nu fatta beslut om dessa förbands framtid.

dels att utskottets hemställan under B. (s. 29) bort ersättas med en hemställan av följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motionen 1973:2074 såvitt nu är i fråga och med avslag på propositionen 1973:135 samt med hänvisning till motionerna 1973:2078 och 1973:2080 i denna del beslutar att inte nu ta ställning till propositionens förslag beträffande S 1 och Fo 47/48 samt P 1 och P 10,
2. att riksdagen avslår motionen 1973:2014,

3. beträffande den föreslagna etableringen av ett förband i Arvidsjaur av herrar Petersson i Gäddvik och Virgin (m) som anser

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke på s. 25 som börjar med "Utskottet, som" bort ha följande lydelse:

Såväl överbefälhavaren som chefen för armén har bestämt avstyrkt uppsättandet av ett förband i Arvidsjaur. Det är uppenbart, säger de, att en sådan nyuppsättning helt strider mot de krav som statsmakterna i andra sammanhang ställt på genomgripande rationaliseringar inom försvaret i syfte att hålla driftkostnaderna nere. Det ger sämre utbildningseffekt och ökar de värnpliktssociala problemen.

En följd av att förslaget bryts ut ur ett större sammanhang är att propositionen inte kan redovisa vilket slag av förband som avses uppsättas i Arvidsjaur. Detta måste betecknas som helt otillfredsställande då det därmed inte heller är möjligt att fullt klarlägga de fredsorganisatoriska konsekvenserna på andra håll. Försvarets rationaliseringsinstitut påpekar sålunda, att följdverkningarna för fredsorganisationen av det nya förbandet kan bedömas först sedan en långsiktig planering för fredsorganisationen föreligger. I detta sammanhang bör också framhållas att investerings- och driftkostnaderna för förbandet är beroende av förbandstyp, varför de ekonomiska beräkningar som redovisas för etablering av förbandet är osäkra.

I fråga om värnpliktssociala förhållanden gäller att redan i nuläget 40 % av de värnpliktiga vid krigsmaktens Norrlandsförband, dvs. ungefär 4 000, har sina hemorter i andra delar av landet. Detta medför allvarliga sociala problem, vilket bl. a. belyses av det förhållandevis stora antalet anstånd, omplaceringar, ändrad tilldelning etc. som förekommer för de värnpliktiga från Mellansverige som tas ut till Norrlandsförband. Problemet accentueras genom tendenser till tidig familjebildning. En följd av förslaget enligt propositionen skulle vara att ytterligare 650 värnpliktiga främst från Uppland och Västmanland skulle få sin grundutbildning förlagd till Norrland. Detta skulle innebära en betydande minskning av möjligheterna för i dessa områden bosatta värnpliktiga att få sin tjänstgöring förlagd nära hemorten. Eftersom antalet värnpliktiga efter hand tenderar att öka i Mälardalen, är den i propositionen föreslagna minskningen av utbildningskapaciteten i denna landsdel särskilt olämplig.

Vid utformningen av fredsorganisationen måste strävan vara att i största möjliga utsträckning anordna grundutbildningen av de värnpliktiga nära hemorten. Den värnpliktiges inställning till militärtjänstgöringen är i väsentlig grad beroende av vilka möjligheter han har att upprätthålla kontakt med hemorten. Uttag av värnpliktiga till tjänstgöring långt hemifrån bör begränsas till vad som kan krävas av utbildningsorganisatoriska, krigsorganisatoriska och operativa skäl. Att utöka det tvång som värnplikten i sig innebär till ett tvång att därutöver fylla lokaliseringsspolitiska uppgifter skadar försvarsviljan och är från principiella utgångspunkter knappast ens godtagbart. Det skulle dessutom motverka lokaliseringss-

politikens syfte genom att ge stora grupper ur den uppväxande ungdomen en avog inställning till denna politik.

Ett starkt skäl mot inrättande av Arvidsjaurförbundet är att ställning då måste tas i fråga om förändringar för en rad andra förband som föregriper de beslut som borde fattas först då utredningsarbetet har avslutats rörande arméns fredsorganisation i dess helhet. Detta gäller främst P 1 i Enköping samt S 1 och stuben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48), båda i Uppsala.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att förslaget om upprättande av ett fredsförband i Arvidsjaur är ofullständigt och illa underbyggt. Konsekvenserna är i väsentliga hänseenden inte klarlagda och de är — i de fall de kan överblickas — i huvudsak ogynnsamma. I propositionen redovisas inte några studier om vad som i fråga om civil verksamhet skulle kunna åstadkommas till samma kostnad som den nu föreslagna. Inte heller har vidtagna kostnadsberäkningar gett någon klar uppfattning om kostnaden för försvaret i form av sämre effekt genom lokaliseringsåtgärden.

Arvidsjaur ligger vid järnväg och har eller får snart goda landsvägsförbindelser åt olika håll. Ortens serviceutbud kan, i förhållande till läge och invånarantal, anses vara omfattande och varierande. Förutsättningarna för industriell verksamhet bör därför vara relativt goda. Det skulle vara ett underkännande av den nuvarande lokaliseringspolitik att utan ordentlig utredning förneka möjligheterna att det med en statlig kapitalinsats av den storlek det här är fråga om går att skapa minst lika många arbetstillfällen för bygdens folk i industriell verksamhet.

En civil lösning skulle undanröja de risker som på sikt måste anses föreligga att tillkomsten av ett fredsförband i Arvidsjaur förr eller senare leder till att ur regionalpolitisk synvinkel lika känsliga områden i andra delar av övre Norrland får minskad militär verksamhet. Skulle fortsatta utredningar visa, att militär verksamhet kan förväntas ge bästa totaleffekt till lägsta samhällsekonomiska kostnad, bör förutsättningarna utredas för att i stället för ett grundutbildningsförband lokalisera centraliserad repetitionsutbildning till Arvidsjaur. En sådan lösning skulle avlasta truppförbanden som f. n. har en mycket hög belastning, främst vid de tider då grund- och repetitionsutbildning pågår samtidigt. Utbildningen skulle ske i omgångar, fördelade under året, och avses för krigsförband med uppgifter i övre Norrland men som nu genomgår repetitionsutbildning i andra delar av landet. Alternativet skulle sålunda inte innebära att nuvarande repetitionsutbildning minskar på andra platser i övre Norrland, t. ex. i Bodenområdet eller inom Kiruna och Kalix försvarsområden.

Behovet av militär personal för en dylik repetitionsutbildningscentral beräknas bli lägre än i förband enligt propositionen, medan däremot behovet av civila torde bli större. En repetitionsutbildningsorganisation beräknas ta i anspråk mera tjänster av det civila samhället än det föreslagna fredsförbandet. De värnpliktssociala konsekvenserna skulle bli betydligt mindre, eftersom utbildningen för varje omgång omfattar endast två till fem veckor. Förutsättningar skapas vidare för att bibehålla

nuvarande utbildningskapacitet i östra Mellansverige.

Kostnaderna för utbyggnad av enheten beräknas bli sammanlagt något lägre än för ett fredsförband genom att planerad utbyggnad av repetitionsutbildningsläger i andra delar av landet i så fall kan begränsas.

Vad utskottet har anfört med anledning av motionerna 1973:2074, 1973:2078 och 1973:2080 såvitt nu är i fråga bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

Då utskottet inte anser att ett fredsförband av föreslagen typ skall sättas upp i Arvidsjaur har utskottet inte anledning tillstyrka motionerna 1973:2037, 1973:2078 och 1973:2079 såvitt gäller anläggande av ett flygfält i Arvidsjaur, konsekvenserna för rennäringen och kostnaderna för förbandsetableringen.

dels att utskottets hemställan under D (s. 29–30) bort ersättas med en hemställan av följande lydelse:

- D. att riksdagen med bifall till motionen 1973:2074 såvitt nu är i fråga och med avslag på propositionen 1973:135 samt motionerna 1973:2078 och 1973:2080 i denna del som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet har anfört,

Bilaga 1

CHEFEN FÖR TELEVERKET

1973-11-20

Statsrådet och Chefen för
Kommunikationsdepartementet

Lokalisering av Kungl. Upplands signalregemente, S 1, till Enköping

Det har under november månad kommit till televerkets kännedom att S 1 avses flyttas från Uppsala till Enköping. Den verksamhet S 1 kan komma att bedriva med radiotrafik inom ett flertal frekvensområden samt verkstadsrörelse inom radioområdet bedömes utgöra ett allvarligt konflikthot för televerkets radiostation i Vallby 7 km SSÖ Enköping. Denna station är mottagarstation för Sveriges internationella radiotrafik m. fl. åtaganden, den är dessutom kontrollstation med bl. a. internationella åtaganden. Stationen arbetar i dessa verksamhetsområden med känslig mottagnings- och pejlutrustning inom ett flertal frekvensområden (16 kHz—1 GHz). Vid en redovisning av viss utrymmes- eller skyddsområdeskrävande vetenskaplig och teknisk verksamhet utanför tätort till civildepartementet 1970 angavs skyddskraven för bl. a. denna station vad beträffar avståndet till radiosändare till 10 à 50 km beroende på sändeffekt och frekvensområden. Uppgiften är hämtad ur en internationell rekommendation betr. skyddskrav för dylika stationer. Med hänsyn till detta och televerkets tidigare erfarenheter kan förutsägas att en lokalisering av S 1 till Enköping kommer att medföra inskränkningar i televerkets verksamhet och risk för störningar.

Betr. S 1 måste en inskränkning i övningsområdet och i dess övningstider sannolikt föreskrivas. Att vid en flyttning av Enköping radio finna ett nytt likvärdigt område, som uppfyller alla skyddskrav betr. befolkningstäthet, vägar, industrier, kraftledning, åskförekomst, terrängförhållanden etc., är mycket svårt. Flyttningen är dessutom förenad med betydande kostnader.

Televerket hemställer att konsekvenserna för televerkets radiostation i Enköping av en lokalisering av S 1 till Enköping utredes innan definitiv ställning toges till förslaget med hänsyn till de nämnda sannolika telekonflikterna. Televerket är berett medverka till en snabb utredning i ärendet.

B. BJUREL

Bilaga 2

CHEFEN FÖR TELEVERKET

1973-11-30

Riksdagens försvarsutskott

Lokalisering av Kungl. Upplands signalregemente, S 1, till Enköping*Bakgrund*

Enköpings radiostation byggdes år 1937 i Vallby, 7 km söder om Enköping. Den inrymmer televerkets mottagarstation för Sveriges fasta radiotrafik med utlandet och långdistanstrafik med svenska och utländska flygplan samt diverse andra mottagningstjänster. Dessutom inrymmer den en radiokontrollstation för övervakning av in- och utländska radiosändare. Denna kontrollstation har upprättats i enlighet med Sveriges åtaganden såsom medlem i den internationella teleunionen, och verksamheten bedrivs enligt de föreskrifter som teleunionen utfärdat. Stationen arbetar med känslig mottagnings-, registrerings- och pejlutrustning inom hela frekvensområdet 13 kHz–1 GHz, och förutsättningarna för dess funktion är frihet från radiostörningar av olika slag. Teleunionen har därför utfärdat rekommendationer, baserade på mätningar och gjorda erfarenheter från olika länder, beträffande en mottagarstations placering i förhållande till industriområden, kraftledningar, motorvägar, flygfält och radiosändare. Större radiosändare bör inte förekomma närmare än 10–50 km. Avståndskravet är beroende av sändarnas effekter, frekvenser och antal. Dessutom ställs krav på terrängens och markens beskaffenhet.

Under november 1973 kom det till televerkets kännedom, att S 1 avses flyttas från Uppsala till Enköping. Televerket framhöll, i skrivelse 1973-11-19 till kommunikationsdepartementet, med kopia till försvarsutskottet, riskerna för störningar på televerkets radiostation vid Enköping. I samråd mellan televerket och överbefälhavaren beslöts att störningsmätningar skulle utföras vid radiostationen, varvid militära sändare skulle ställas till förfogande. Avsikten med mätningarna var att undersöka om S 1:s radiotrafik menligt skulle störa verksamheten vid televerkets radiostation.

Fältprov

Tekniska undersökningar har utförts av televerket i samarbete med personal från signaltrupperna 1973-11-23 – -28 på följande sätt:

Den sändarutrustning som nu används och den som i framtiden kommer att användas vid S 1 placerades dels på P 1:s kasernområde och dels 3 km norr därom. På televerkets radiostation utfördes fältstyrkemätningar, lyssningsundersökningar med normal mottagarutrustning och observationer med spektrumanalysator.

Fältstyrkemätningarna visar att markvågen från de utplacerade sändarna var av storleksordningen 1 mV/m på grundfrekvenser. Som jämförelse kan nämnas att mottagning ofta sker av signaler i storleksordningen 1 μ V/m, dvs. tusen gånger svagare. De höga signalnivåerna förorsakade blandfrekvenser, som gav besvärande störningar och ofta omöjliggjorde normal mottagning. Sändarplacering vid P 1 eller 3 km norr därom gav likartade resultat.

Slutsatser

Mätningarna har visat att användning av större sändare inom nuvarande P 1:s område i Enköping kommer att medföra svåra störningar. Även smärre sändare torde kunna störa om de användes närmare mottagarstationen än 7 km.

Televerket bedömer lokalisering av större sändare till Enköping eller annan plats på samma eller kortare avstånd från mottagarstationen som olämplig. Även för smärre sändare måste restriktioner för deras användning i mottagarstationens närhet uppställas. Omfattningen och arten av ovannämnda restriktioner har ännu ej kunnat fastläggas, varför ytterligare prov och mätningar erfordras.

Televerket är berett att i samarbete med krigsmakten utföra ytterligare undersökningar.

Kan ej televerkets krav tillgodoses måste mottagarstationen flyttas till annan ort, vilket uppskattas kosta 10–20 Mkr. Härtill kommer svårigheterna att finna en likvärdig placering med hänsyn till de tekniska krav som måste uppfyllas.

Likalydande skrivelse har tillställts överbefälhavaren.

B. BJUREL

